

Strategia rozwoju gminy Drzycim

ZAŁOŻENIA OGÓLNE

Wstęp

Niniejsze opracowanie stanowi „Strategię rozwoju gminy Drzycim”, a więc:

- przedstawia "wizję rozwoju", czyli opis zamierzanego, przyszłego stanu rozwoju gminy, realizującego aspiracje władz i mieszkańców gminy przy uwzględnieniu zarówno pozytywnych (szans, mocnych stron), jak i negatywnych (zagrożeń, słabych stron) uwarunkowań rozwoju;
- przedstawia zapis celów rozwoju oraz kierunków działań, które należy podjąć i realizować dla osiągnięcia założonego-przyszłego stanu rozwoju.

Definicja wizji rozwoju

Strategia rozwoju gminy została opracowana w okresie jesień 2007 - wiosna 2008. W toku prac nad Strategią, wykonano następujące analizy poprzedzające niniejszą - zasadniczą część opracowania:

- Diagnozę stanu rozwoju gminy – czyli kompleksową analizą bieżącego stanu oraz wewnętrznego potencjału rozwoju gminy, jak też zewnętrznych uwarunkowań wpływających na ten rozwój,
- Raport z badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców gminy (w wyniku przeprowadzonych badań ankietowych uzyskano bardzo szeroką ocenę bieżącego stanu różnych aspektów funkcjonowania gminy oraz sugestie działań, które należy podjąć dla realizacji najważniejszych potrzeb gminy – uzyskano aż 296 ankiet).

Obydwa opracowania (opublikowane jako oddzielne opracowania) stanowią integralną część Strategii i były wykonane na potrzeby identyfikacji najważniejszych uwarunkowań, problemów, szans, zagrożeń oraz potrzeb rozwoju gminy.

Proces prac nad Strategią był uspołeczniony - oprócz badania ankietowego wśród mieszkańców gminy, powołano Społeczną Radę Konsultacyjną - grupującą lokalnych liderów, przedstawicieli instytucji w największym stopniu odpowiedzialnych za rozwój gminy, przedstawicieli przedsiębiorców, mieszkańców, administracji publicznej. Rada odbyła 2 posiedzenia poświęcone dyskusji na temat stanu, uwarunkowań rozwoju i przyszłości gminy.

Strategia rozwoju uwzględnia ogół zagadnień, które są istotne dla prawidłowego rozwoju gminy i zapewnienia wysokiej jakości życia jej mieszkańców. W sferze odpowiedzialności za realizację zadań, uwzględnia więc:

Wizja, a kompetencje

- zadania leżące w kompetencjach samorządu gminnego,
- zadania leżące w kompetencjach samorządu powiatowego,
- zadania leżące w kompetencjach samorządu wojewódzkiego,
- zadania leżące w kompetencjach różnego rodzaju instytucji sektora publicznego (lub związanych z wykonywaniem zadań na rzecz mieszkańców), podmiotów gospodarczych, stowarzyszeń i organizacji społecznych, itp.,
- zadania związane z aktywnością społeczną mieszkańców, ich przedsiębiorczością, tożsamością lokalną, zainteresowaniem sprawami rozwoju lokalnego.

Okres obowiązywania strategii rozwoju

Nie wyznacza się terminu (horyzontu) realizacji zapisanych w strategii: wizji, a także poszczególnych celów i kierunków rozwoju. Wizję rozwoju oraz cele i kierunki rozwoju należy traktować jako usystematyzowany wyraz woli i aspiracji dotyczących zamierzeń dalszego rozwoju. Kierunki działań obejmują całość zagadnień, które muszą być zrealizowane lub realizowane dla zapewnienia optymalnego stanu rozwoju. Poszczególne kierunki działań są traktowane jako równorzędne (pod względem celowości realizacji i tempa realizacji) i będą podejmowane w bieżącej działalności samorządu w zależności od aktualnych potrzeb, uwarunkowań i możliwości realizacji.

Brak horyzontu czasowego obowiązywania i/lub aktualności wizji, celów i kierunków rozwoju wynika z faktu, iż będą one ważne i aktualne do czasu stwierdzenia wystąpienia nowych istotnych uwarunkowań (wymuszających zmiany priorytetów, celów lub kierunków rozwoju) lub do czasu realizacji postawionych zadań. Ze względów technicznych (związanych z finansowaniem rozwoju), wizję rozwoju dostosowano do obowiązującego obecnie w polityce regionalnej okresu programowania - obejmującego lata 2007-2013. Po tym okresie pożądana będzie weryfikacja ustaleń strategii w celu aktualizacji kierunków rozwoju gminy oraz ich dostosowania do nowych warunków finansowania rozwoju.

Horyzont czasowy

WIZJA ROZWOJU GMINY DRZYCIM

Podstawowym celem rozwoju gminy jest zapewnienie mieszkańcom możliwie wysokich standardów życia – realizujących aspiracje mieszkańców i władz.

Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców gminy będzie się odbywało poprzez:

- prawidłową realizację zadań własnych samorządu gminnego – zwłaszcza zadań w zakresie dostępu i jakości infrastruktury społecznej i technicznej; należy tu wymienić przede wszystkim zadania związane z edukacją, opieką przedszkolną, podstawową ochroną zdrowia, kulturą, stwarzaniem warunków do rozwoju przedsiębiorczości, infrastrukturą wodno-kanalizacyjną i zapewnieniem właściwego stanu dróg gminnych,
- prawidłową realizację zadań własnych samorządu powiatowego – należy tu wymienić przede wszystkim szkolnictwo ponadgimnazjalne oraz specjalistyczną opiekę zdrowotną, a także stan dróg powiatowych (szczególnie ważnych dla obsługi mieszkańców),
- podejmowanie działań na rzecz współpracy z sąsiednimi gminami – specyfika gmin tej części powiatu powoduje, iż są one zbyt małymi jednostkami by zapewnić realizację niektórych ważnych dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego aspektów, ale w ramach wspólnych działań stanowią wystarczający dla ich realizacji potencjał,
- zapewnienie właściwej dostępności komunikacyjnej (w tym przede wszystkim funkcjonowania komunikacji publicznej) – zarówno w układzie wewnątrzpowiatowym (lepszą dostępność siedziby powiatu), jak też w układzie ponadpowiatowym (lepszą dostępność gminy z innych miast),

Wizja i instrumenty jej realizacji

- rozwój technologii informatycznych – upowszechnienie dostępu do Internetu (zarówno na warunkach komercyjnych, jak też bezpłatnego w ramach instytucji samorządowych) i wprowadzenie rozwiązań typu e-urząd w administracji publicznej,
- utrzymanie wysokiego stanu środowiska przyrodniczego,
- poprawę konkurencyjności gminy w powiecie – a więc stworzenie korzystniejszych, niż w innych gminach, warunków inwestowania,
- partycypację w środkach umożliwiających dofinansowanie przedsięwzięć rozwojowych,
- promocję oraz kreowanie pozytywnego wizerunku gminy.

Aspiracją władz gminy i mieszkańców jest, by w wyniku podejmowanych działań, gmina Drzycim była w przyszłości:

Aspiracje władz i mieszkańców

- obszarem o coraz lepszych warunkach życia mieszkańców, mierzonych dostępem do podstawowej infrastruktury społecznej i technicznej oraz jakością tej infrastruktury – zakłada się, że w zakresie dostępności do infrastruktury, gmina prezentować będzie poziom co najmniej równy typowemu dla sąsiednich gmin powiatu, ale pod względem jakości infrastruktury – poziom wyższy od średniej;
- obszarem o poprawiającej się sytuacji gospodarczej – prognoza demograficzna (zakładająca wzrost liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym) wskazuje, że problemem gminy pozostanie wysokie oficjalnie rejestrowane bezrobocie; zakłada się jednak wzrost liczby miejsc pracy na terenie gminy, przede wszystkim wskutek wyznaczania terenów inwestycyjnych, wprowadzania ułatwień dla inwestorów, współpracy władz z mieszkańcami (np. w zakresie edukacji i pomocy początkującym przedsiębiorcom); na poprawę sytuacji na rynku pracy wpłynie także zakładana poprawa funkcjonowania komunikacji publicznej (łatwiejsze wyjazdy do pracy poza teren gminy); miarą sukcesu samorządu w zakresie aktywizacji gospodarczej będą wyższe, niż w innych obszarach wskaźniki dynamiki wzrostu zatrudnienia i przedsiębiorczości – uwzględniając fakt, iż obecny stan rozwoju jest wyraźnie niższy od przeciętnych, nie należy zakładać szybkiego osiągnięcia satysfakcjonujących (na tle średnich) wskaźników;
- obszarem o znacznie wyższej aktywności społecznej, przejawiającej się wyraźnie większym zaangażowaniem mieszkańców w sprawy rozwoju lokalnego, stowarzyszania się, wspólnego podejmowania przedsięwzięć istotnych dla gminy i poszczególnych jej miejscowości; aktywności społecznej sprzyjać będzie podejmowanie przez samorząd inicjatyw zmierzających do wyraźnej poprawy funkcjonowania instytucjonalnej obsługi kultury w gminie, do rozwoju sportu oraz zwiększenia liczby różnego rodzaju imprez integrujących gminną społeczność
- obszarem o dobrej dostępności komunikacyjnej – będzie to osiągnięte zarówno poprzez modernizację dróg wszystkich kategorii, w tym zwłaszcza dróg powiatowych, obsługujących największą część mieszkańców powiatu oraz dróg gminnych (prezentujących najgorszy stan techniczny), ale także zapewniających dostępność zewnętrzną – drogi wojewódzkiej nr 239 i zwiększenie ruchu na linii kolejowej Tuchola – Grudziądz; czynione będą także starania o poprawę funkcjonowania komunikacji autobusowej – w celu zwiększenia liczby połączeń wewnątrzpowiatowych oraz połączeń gminy z innymi miastami (poza powiatem); wspierane będą wszelkie inicjatywy na rzecz rozwoju komunikacji autobusowej prywatnych przewoźników (uzupełniających ofertę PKS);

- obszarem wykorzystującym w szerszym stopniu możliwości rozwoju różnych form rekreacji i turystyki – prócz korzyści ekonomicznych rozwój tych działalności będzie się wiązał z korzyściami promocyjno-marketingowymi ;
- obszarem, w którym wciąż znaczna część mieszkańców będzie się utrzymywała z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych – zakłada się, że ogół działań podejmowanych na rzecz rozwoju gminy będzie się przyczyniać także do poprawy warunków gospodarowania i poprawy jakości życia ludności związanej z rolnictwem, a stwarzanie warunków rozwoju przedsiębiorczości wpłynie pozytywnie na dywersyfikację źródeł utrzymania (odpływ nadmiaru siły roboczej z rolnictwa).

W dalszej części opracowania przedstawiono szczegółowe założenia realizacji zamierzeń rozwojowych (dążenia do osiągnięcia stanu opisanego w wizji rozwoju), w podziale na następujące grupy tematyczne:

- Rozwój gminy w powiecie
- Prognoza demograficzna jako podstawowe uwarunkowanie realizacji zadań własnych gminy
- Rozwój społeczny
- Rozwój gospodarczy
- Infrastruktura techniczna. Drogi i komunikacja
- Działania planowane do realizacji w najbliższych latach

Rozwój gminy w powiecie

Analiza zewnętrznych uwarunkowań rozwoju gminy, w tym zwłaszcza funkcjonowania gminy na tle powiatu wskazuje, że głównymi determinantami rozwoju, są tu:

1. przejściowy charakter gminy – położenie pomiędzy strefą leśno-turystyczną północnej części powiatu (z dużym udziałem obszarów chronionych), a strefą rolniczą części południowej – niestety: w sferze turystycznej gmina posiada mniejszy potencjał niż gminy leżące na północ i na zachód, a w sferze rolniczej – mniejszy potencjał, niż gminy leżące na południe (na przykład wyraźnie gorsze warunki glebowe); warto jednak zauważyć, że gmina posiada walory dla rozwoju turystyki i jest to dziedzina, w zakresie której przy aktywności lokalnych podmiotów zainteresowanych tą dziedziną i przy korzystnym układzie uwarunkowań zewnętrznych, może znacznie poprawić swoją pozycję (na terenie gminy jest kilka atutów dotychczas nie wykorzystywanych);
2. na tle powiatu gmina wyróżnia się położeniem poza głównymi liniami komunikacyjnymi, zapewniającymi dostępność z zewnątrz, ale jednocześnie położeniem w bliskim ich sąsiedztwie – walorem gminy jest więc stosunkowo łatwy dostęp przy braku uciążliwości związanych z obecnością na jej terenie tego typu infrastruktury;

Podział opracowania na części

**Determinanty rozwoju gminy
w powiecie**

3. uwagę zwraca bardzo małe znaczenie gminy w ogólnym potencjale powiatu – wynika to z obiektywnie małej liczby mieszkańców i małej powierzchni gminy, ale także z faktu, że powiat świecki jest jednostką składającą się z niezwykle dużej liczby gmin (wskutek czego interesy poszczególnych gmin przestają być dostrzegalne), wśród których kilka prezentuje wyraźnie wyższy potencjał i ma korzystniejszą dla realizacji własnych interesów, pozycję w powiecie;
4. należy podkreślić całkowite uzależnienie od zadań o charakterze ponadlokalnym – zarówno w sferze usług publicznych o charakterze ponadlokalnym (przede wszystkim szkolnictwo, służba zdrowia, kultura), jak też w sferze usług komercyjnych (np. wyspecjalizowany handel i ponadstandardowe usługi) gmina jest całkowicie zależna od potencjału Świecia jako siedziby powiatu, ponieważ na jej terenie nie działa żadna z tego typu instytucji;
5. Świecie odgrywa szczególną rolę w funkcjonowaniu gminy także dlatego, że w przeciwieństwie do innych części województwa, sieć miast jest tu niezwykle słabo rozwinięta i mieszkańcy mają bardzo małą możliwość korzystania z usług innych ośrodków – ta części powiatu świeckiego znajduje się w sferze praktycznie wyłącznego oddziaływania Świecia;
6. podstawowe znaczenie dla prawidłowej obsługi mieszkańców w tej tak bardzo ważnej dziedzinie ma więc zapewnienie częstej komunikacji publicznej ze Świeciem – umożliwiającej swobodny dostęp do miasta mieszkańcom gminy.

Poprawa konkurencyjności i atrakcyjności gminy w powiecie (a także szerzej – w województwie i w rejonie Borów Tucholskich, Kociewia, pogranicza województw kujawsko-pomorskiego i pomorskiego) powinna się więc odbywać przede wszystkim poprzez wykorzystanie szans oraz eliminację zagrożeń, związanych z tymi uwarunkowaniami:

1. Ponieważ gmina nie jest w stanie konkurować z innymi obszarami skalą prowadzonych działalności, pożądane jest poszukiwanie specjalizacji - „nisz rynkowych”, w zakresie których rola, znaczenie i pozytywny wizerunek byłby niewspółmiernie wyższy od ogólnego znaczenia w systemie społeczno-gospodarczym powiatu i województwa;
2. W zakresie działalności „typowych” - powszechnie spotykanych i rozwiniętych w każdej z gmin – należy dążyć do osiągnięcia przewagi jakościowej – to znaczy stanu rozwoju, który będzie wyróżniał gminą na tle innych obszarów i powodował, że będzie w tym zakresie bardziej konkurencyjna. Przede wszystkim należy tu zwrócić uwagę na:
  - maksymalny możliwy i ekonomicznie uzasadniony rozwój infrastruktury technicznej;
  - rozwój społeczny – w celu optymalnego przygotowania mieszkańców do funkcjonowania w warunkach konkurencyjności;
  - wzrost aktywności społecznej;
3. Wykorzystanie walorów turystycznych dla szerszego rozwoju turystyki – w gminie istnieje możliwość wykreowania oferty, która będzie szerzej znana poza jej granicami.

Zagadnieniem specyficznym dla tej części powiatu świeckiego jest sąsiedztwo kilku gmin o stosunkowo małej liczbie mieszkańców, małym ogólnym potencjale społeczno-gospodarczym i małym znaczeniu w powiecie, przy całkowitym uzależnieniu od Świecia w zakresie funkcji ponadlokalnych.

Stwarza to wyjątkowe warunki do zawiązywania współpracy między sąsiednimi gminami w celu wspólnego prowadzenia zadań ponadlokalnych (wykraczających poza zadania własne gmin) ale istotnych dla ich rozwoju. Uwzględniając fakt, że Świecie w stosunku do obszaru powiatu jest położone skrajnie acentralnie, dostępność miasta z niektórych części powiatu jest utrudniona (duże odległości, słabość funkcjonowania PKS), co sprzyja ideom lokowania takich działalności także poza Świeciem.

Powyższa sytuacja stwarza dogodne warunki dla rozwoju na obszarach wiejskich niektórych działalności o charakterze powiatowym (uzupełnienie oddziaływania Świecia w celu umożliwienia mieszkańcom łatwiejszego do nich dostępu). Każda z gmin powiatu jest zbyt mała, by samodzielnie rozwijać tego typu przedsięwzięcia, ale przy współpracy 3-5 gmin ich potencjał ludzki staje się dla tego typu zadań wystarczający, a mała powierzchnia gmin powoduje, że dostęp do tego typu infrastruktury byłby dogodny.

Współpraca miałaby więc polegać na łączeniu sił w zakresie tworzenia, lobbowania we władzach powiatowych i wojewódzkich na rzecz wsparcia, ewentualnego utrzymywania instytucji o charakterze ponadlokalnym, skierowanych do obsługi mieszkańców kilku (3-5) sąsiadujących małych gmin.

Współpraca mogłaby dotyczyć następujących sfer:

- szkolnictwa ponadgimnazjalnego,
- różnych form szkolnictwa dla dorosłych (zarówno tradycyjne szkoły, jak też różnego rodzaju kursy i szkolenia),
- leczenia specjalistycznego (np. rozwinięcia na bazie jednej z gminnych przychodni, gabinetów specjalistycznych),
- wybranych rodzajów działalności kulturalnych,
- utworzenia inkubatora przedsiębiorczości,
- utworzenie centrum informacji i koordynacji turystycznej,
- w przyszłości (w perspektywie 10-15 lat) – wraz ze zmianami struktur wiekowych, przede wszystkim spadkiem liczby dzieci i młodzieży i postępującym wzrostem liczby ludności starszej – takie porozumienia międzygminne mogłyby się zajmować także realizacją części zadań własnych gmin – np. prowadzeniem ponadgminnego gimnazjum (w małych gminach liczba dzieci w wieku gimnazjalnym będzie bardzo mała) oraz działalności na rzecz osób starszych (opieka medyczna, opieka socjalna, zapewnienie możliwości zagospodarowania wolnego czasu – np. atrakcji kulturalnych).

Szczególnie korzystne predyspozycje dla realizacji wymienionych powyżej zadań wspólnymi siłami wykazują gminy: Drzycim, Lniano, Bukowiec, Świekatowo, Osie, Jeżewo. W stosunku do tych gmin, Drzycim wykazuje najbardziej centralne położenie, co w sposób naturalny predestynowałoby tę gminę do lokalizacji na jej terenie wybranej infrastruktury tego typu. Warto zauważyć, że wszystkie wymienione gminy zanotują w najbliższych latach spadek liczby dzieci w wieku szkolnym – rozwój tego typu inicjatyw byłby szansą np. na zagospodarowanie bazy i kadry po likwidowanych szkołach podstawowych.

Rozpatrując aktualną pozycję i konkurencyjność gminy oraz zewnętrzne uwarunkowania rozwoju, należy zakładać, że opisane obecne relacje i zależności będą się utrzymywały, a potencjał gminy na tle powiatu – nawet jeśli poprawi się w wyniku zakładanych działań na rzecz aktywizacji społecznej i gospodarczej – wciąż będzie stosunkowo mały. Gmina ma szansę wyróżnić się i poprawić swoją pozycję na tle małych gmin powiatu

(Bukowiec, Lniano, Świekatowo) ale w ogólnym potencjale całego powiatu nadal pozostanie jednostką małą lub co najwyżej z pogranicza małych i średnich. Opisana powyżej postulowana współpraca z sąsiednimi gminami może także zaowocować rozwojem na terenie gminy działalności wykraczających zasięgiem oddziaływania poza granice gminy – a więc rozwojem funkcji ponadlokalnych, obecnie na terenie gminy nieobecnych. Byłaby to duża nobilitacja gminy, dodatkowy impuls rozwojowy oraz ważny argument prestiżowo-marketingowy.

Podstawowe uwarunkowania zewnętrzne, które gmina zamierza wykorzystać, to:

- dogodne położenie komunikacyjne (dostępność z innych regionów) sprzyjające inwestowaniu,
- dogodne położenie względem Bydgoszczy i Grudziądza – dla mieszkańców tych miast gmina może pełnić rolę miejsca realizacji potrzeb w zakresie turystyki, rekreacji, wypoczynku sobotnio-niedzielnego,
- dogodne położenie względem sąsiednich małych gmin, z którymi należy rozwijać współpracę na rzecz tworzenia instytucji obsługi ludności o charakterze ponadlokalnym.

Jednym z potencjalnie największych zagrożeń rozwoju gminy jest jej peryferyzacja, czyli pozostawanie poza strefą oddziaływania miast i poza obszarami podlegającymi rozwojowi. Zagrożenie to może nastąpić wskutek: zmniejszenia liczby połączeń w komunikacji publicznej (np. zawieszenie lub zmniejszenie ruchu na linii kolejowej, zmniejszenie liczby połączeń w komunikacji PKS), traktowanie drogi nr 239 jako nieistotnej dla obsługi ludności i pomijanie jej w inwestycjach. Zagadnienie to powinno być przedmiotem szczególnej troski władz gminy, gdyż ze względu na opisane zależności od Świecia, łatwość wyjazdu i dojazdu do gminy jest podstawowym uwarunkowaniem rozwoju i kształtowania jakości życia.

Władze gminy będą także wspierać wszelkie działania zmierzające do poprawy potencjału Świecia w zakresie zdolności obsługi mieszkańców oraz poprawy znaczenia, roli i pozycji miasta w polityce regionalnej województwa.

Badania ankietowe wykonane wśród mieszkańców gminy wskazują na dosyć dużą zależność od Świecia, jako miejsca realizacji codziennych i ponadstandardowych potrzeb oraz na duże ciężenia do Bydgoszczy – jako miejsca realizacji potrzeb, których nie można zrealizować na terenie powiatu. Jednocześnie wyniki ankiet wskazują na obecnie bardzo małe ciężenia do Tucholi oraz Grudziądza. Jest to w dużej mierze winą utrudnionego dojazdu (lub – w przypadku części miejscowości - braku możliwości dojazdu). Obydwa miasta prezentują dosyć duży potencjał społeczno-gospodarczy, który może uzupełniać oddziaływanie Świecia, a jednocześnie odległość do nich jest mniejsza, niż do Bydgoszczy (na tyle mała, że sprzyja nawet częstym kontaktom – dojazdom do pracy czy szkół). Pożądane jest więc podejmowanie działań na rzecz poprawy funkcjonowania komunikacji publicznej w tej części powiatu – w tym także na rzecz zwiększenia liczby połączeń kolejowych z Tucholą i Grudziądem oraz stworzenia połączeń autobusowych w nowych relacjach, które umożliwiłyby dojazdy do Tucholi i Grudziądza. Niezwykle pożądane jest także stworzenie dogodnych możliwości dojazdu (bezpośredniego, bądź z pomocą dogodnego komunikowania z przesiadką) do Bydgoszczy i Torunia. Wyniki badania ankietowego stanowią wyraźny

sygnał, iż bardzo duże znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania gminy mają związki z Bydgoszczą i że priorytetowym działaniem w zakresie obsługi ludności w sferze usług regionalnych powinno być stworzenie korzystnych połączeń komunikacyjnych z Bydgoszczą.

Prognoza demograficzna jako podstawowe uwarunkowanie realizacji zadań własnych gminy

Ważnym uwarunkowaniem rozwoju gminy - podstawowym w kontekście realizacji zadań własnych samorządu gminnego (ale także zapotrzebowania na zadania powiatu generowane przez mieszkańców gminy), jest prognoza demograficzna. Przeprowadzone analizy tendencji procesów oraz struktur demograficznych pozwalają oceniać, iż przynajmniej do roku 2020 najbardziej prawdopodobna jest stagnacja lub bardzo nieznaczne zmiany liczby mieszkańców. W roku 2020 liczba mieszkańców gminy zawierać się będzie w przedziale 4,9 – 5,3 tys. osób, najprawdopodobniej wyniesie ok. 5,0 tys. (zmiany po roku 2020 będą w dużym stopniu zależne od trudnych obecnie do prognozowania ruchów migracyjnych, należy jedynie zakładać, iż skłonność do migracji utrzymywać się będzie na relatywnie niedużym poziomie, a więc zmiany te nie będą znaczące. Infrastrukturę obsługi ludności w gminie (w szczególności w ośrodku gminnym) należy dostosować do możliwości obsługi ok. 5,1 tys. osób, czyli obecnej liczby mieszkańców, jednak należy uwzględnić zmiany liczebności poszczególnych grup wiekowych, do których adresowane są poszczególne usługi.

W poszczególnych grupach wiekowych przewiduje się następujące kierunki rozwoju:

a) ludność w wieku produkcyjnym

W ciągu najbliższych lat w gminie prognozuje się dalszy wzrost liczebności grupy produkcyjnej.

Obecnie liczy ona niespełna 3,2 tys. osób. W okresie 5 lat wzrośnie do poziomu około 3,35-3,4 tys., za 10 lat będzie liczyła ok. 3,5 tys. a za 15 lat – ok. 3,4 tys. Łącznie w ciągu 10 lat zanotuje się więc wzrost o około 10% a dopiero za ok. 12 lat zacznie się proces powolnego spadku liczebności tej grupy, choć jeszcze przez kilka lat będzie ona większa, niż obecnie.

Poważnym problemem wymagającym pilnego rozwiązania jest stwarzanie warunków do zagospodarowania popytu na pracę (poprzez tworzenie nowych miejsc pracy). Młode grupy wiekowe, wchodzące w wiek produkcyjny cechują się szeregiem bardzo korzystnych dla pracodawców cech - mniejszą absencją chorobową, świeżo nabytymi kwalifikacjami (dopływ nowych technologii), wysoką kreatywnością, dobrą wydajnością i najczęściej niższym kosztem wykonywanej pracy. Jednocześnie jednak jest to grupa, która pozostając bez pracy bardzo szybko traci kwalifikacje, a duża jej część jest zagrożona różnego rodzaju patologiami. Tak więc niepodjęcie odpowiednich działań w kilku następnych latach może doprowadzić do przekształcenia jednej z większych szans rozwojowych gminy w poważne zagrożenie jej rozwoju. Sytuację gminy pogarsza tu fakt, iż znaczące przyrosty prognozowane są także dla innych gmin powiatu i województwa, a więc mieszkańcy gminy będą mieli utrudniony dostęp na rynki pracy na sąsiednich obszarach.

W planowaniu rozwoju gminy należy więc uwzględniać utrzymujący się jeszcze przez wiele lat wysoki poziom oficjalnie rejestrowanego bezrobocia.

b) ludność w wieku przedszkolnym i szkolnym

Z punktu widzenia zadań pełnionych przez gminę istotna jest ocena zapotrzebowania na miejsca w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach. Prognozę rozwoju ludności dla tych grup wiekowych wskazuje na następujące uwarunkowania:

- dzieci w wieku przedszkolnym: obecnie grupa ta liczy ok. 220 osób, za 5 lat – ok. 200 osób; dalsze zmiany są obecnie trudne do prognozowania – prawdopodobny jest zarówno niewielki wzrost, jak i niewielki spadek, jednak w perspektywie ok. 15 lat liczba ta będzie prawdopodobnie istotnie mniejsza (dlatego, że mniej liczna będzie grupa ok. 20-30-latków, a więc rodziców dzieci przedszkolnych);
- dzieci w wieku szkolnym: obecnie grupa ta liczy ok. 420 osób, za 5 lat – ok. 325, za 10 lat – ok. 310;
- dzieci w wieku gimnazjalnym: obecnie ok. 260 osób, za 5 lat – ok. 200, za 10 lat – ok. 150, za 15 lat – ok. 160;
- szacuje się także, iż zmniejszać się będzie liczba osób zainteresowanych kształceniem na poziomie średniej szkoły 3-letniej (prognoza ta pozwala oceniać jaki popyt wyznaczać będzie gmina na usługi oferowane przez powiat) – obecnie i w perspektywie 5 lat będzie to grupa ok. 200 osób, za 10 lat – ok. 160, za 15 lat – ok. 120; liczba osób zainteresowanych kształceniem w 2-letniej szkole zawodowej zmniejszać się będzie z ok. 50 do ok. 25;
- Rzeczywista wielkość zapotrzebowania na usługi oświatowe może być nieco niższa z powodu ruchów migracyjnych. Różnica w stosunku do podanych wartości może sięgać max. 5 - 7%.

c) ludność starsza (powyżej 60 roku życia)

Mieszkańcy starsi – w wieku poprodukcyjnym – stanowią obecnie niespełna 13% populacji. Należy spodziewać się, że w kolejnych 5 latach liczba mieszkańców starszych grup wiekowych będzie utrzymywać się na zbliżonym poziomie, w kolejnej pięcioletce nastąpi jej wzrost, a po roku 2020 będzie już znaczny przyrost liczebności i udziału tej grupy w ogólnej liczbie ludności. Ok. roku 2020 grupa ta będzie stanowić 15-17% ogółu.

W związku z powyższym należy rozwijać te działalności, które są skierowane na obsługę ludności starszej (przede wszystkim służbę zdrowia i opiekę społeczną, ale także np. działalności kulturalne, likwidację barier architektonicznych, zapewnienie transportu ludności starszej).

Rozwój społeczny

Samorządy - gminny oraz powiatowy - odpowiadają za szeroką sferę usług infrastruktury społecznej, będących tzw. zadaniami własnymi. Funkcjonowanie tych usług - ich jakość i dostępność - są podstawowymi czynnikami kształtującymi codzienne warunki życia, poziom zadowolenia z zamieszkania w danej miejscowości, pośrednio wpływają też na aktywność społeczną i wiążą się z szeroko rozumianym rozwojem społecznym.

Wśród najważniejszych zagadnień należących do tej grupy, zaliczyć należy: edukację, ochronę zdrowia, kulturę, bezpieczeństwo publiczne, zagospodarowanie przestrzeni publicznych.

Prognoza zapotrzebowania na zadania edukacyjne

Oświata

Priorytetami w zakresie funkcjonowania placówek oświatowych na terenie gminy, są:

- osiągnięcie i utrzymywanie wysokiego poziomu kształcenia – miarą powinno być osiąganie przez uczniów szkół z terenu gminy ponadprzeciętnych wyników z testów i egzaminów (testy 6-klasistów i testy gimnazjalne, zdawalność do szkół maturalnych),
- objęcie wszystkich uczniów nauką dwóch języków zachodnich (ze wskazaniem na angielski i niemiecki jako optymalne) oraz rozważenie wprowadzenia w gimnazjum nieobowiązkowej nauki rzadziej spotykanych w szkołach języków (np. szwedzkiego, francuskiego, włoskiego, hiszpańskiego, rosyjskiego),
- zapewnienie właściwej bazy lokalowej poprzez remonty i modernizacje,
- zapewnienie prawidłowego wyposażenia w obiekty i sprzęt służące wychowaniu fizycznemu i uprawianiu sportu,
- zapewnienie bezpieczeństwa w drodze do szkoły,
- ograniczanie uciążliwości związanych z koniecznością dojazdów i dowozu do szkół - zapewnienie komfortu dojazdów poprzez optymalizację godzin lub tras dojazdów,
- zapewnienie właściwego wyposażenia służącego nauce informatyki,
- wyposażanie szkół w pracownie przedmiotowe,
- poprawa kwalifikacji zawodowych nauczycieli,
- umożliwianie i wsparcie dla ewentualnych inicjatyw tworzenia nowych placówek niepublicznych.

W stosunku do gimnazjum postuluje się dodatkowo:

- wprowadzanie dodatkowych przedmiotów związanych z elementami ekonomii, zasad funkcjonowania gospodarki wolnorynkowej, zasad funkcjonowania lokalnych społeczności obywatelskich, ekorozwoju, wiedzy o możliwościach rozwoju własnego powiatu i gminy. Przyczyni się to do lepszego przygotowania młodzieży do efektywnego i twórczego uczestnictwa w życiu lokalnych społeczności,
- szybkie reagowanie (w zakresie kierunków kształcenia) na zapotrzebowanie na rynku pracy,

W najbliższych latach gminna społeczność stanie przed problemem podjęcia decyzji co do przyszłości szkoły w Sierostawiu. W związku ze spodziewanym znacznym zmniejszeniem liczby uczniów jej dalsze utrzymywanie jest kontrowersyjne.

Sytuacja lokalowa szkół na terenie gminy jest zróżnicowana:

- w gimnazjum w Gródku - remontu i modernizacji wymagają:

- sala gimnastyczna - wymaga kapitalnego remontu (wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, docieplenie, wymiana parkietu).
- pomieszczenia budynku szkoły - wymagają generalnego malowania.

- wymiany wymaga stolarka okienna szkoły i sali gimnastycznej.
  - cały budynek szkoły wymaga termomodernizacji.
- w szkole w Drzycimiu - remontu i modernizacji wymagają sale lekcyjne. Brak jest sal do zajęć terapeutycznych, logopedycznych, gimnastyki korekcyjnej. Modernizacji wymaga centralne ogrzewanie (kocioł grzewczy, kaloryfery). Niezbędne jest doposażenie w zakresie sprzętu komputerowego;
- w szkole w Sierosławiu - ewentualnego remontu i modernizacji wymagają okna i drzwi wejściowe do budynku, budynek gospodarczy, toalety. Szkoła nie ma sali gimnastycznej, boisko szkolne wymaga natomiast wyrównania nawierzchni oraz zakupu nowych bramek.

Planowane działania w zakresie edukacji powinny więc dotyczyć zarówno poprawy jakości kształcenia, jak też poprawy bazy lokalowej i dydaktycznej szkół. Szkoły należy wyposażać w nowoczesne pracownie przedmiotowe, kadra nauczycielska powinna uzupełniać posiadane kwalifikacje, budynki szkół należy modernizować i rozbudowywać - zwłaszcza dotyczy to wyposażenia w pełnowymiarowe sale gimnastyczne, sprzęt sportowy oraz sukcesywnie modernizowany sprzęt do nauki informatyki.

W szkole w Drzycimiu należy rozważyć ponowne utworzenie oddziałów specjalnych dla uczniów z różnym stopniem upośledzenia. Korzystną predyspozycją jest tu dobre przygotowanie (mającej doświadczenie) kadry do pracy z tą grupą uczniów, jak też możliwości lokalowe (rezerwy lokalowe sprzyjające prowadzeniu zajęć). Doświadczenia wcześniejszego funkcjonowania takich oddziałów wskazują na bardzo duże korzyści edukacyjne i wychowawcze dla upośledzonej młodzieży kształconej w specjalnie wydzielonych oddziałach (dużo większe, niż nauka w ramach tradycyjnego cyklu kształcenia realizującego tradycyjne programy nauczania). W tej dziedzinie szkoła w Drzycimiu mogłaby pełnić funkcję ponadlokalnej, ponieważ także w sąsiednich gminach brakuje tego typu oferty edukacyjnej.

W stosunku do zadań leżących w gestii powiatu interes gminy realizują:

- dążenie do utrzymania jak największej liczby z funkcjonujących obecnie placówek pomimo spodziewanego zmniejszenia liczby uczniów,
- dążenie do lokowania szkół tego typu na obszarach wiejskich (łatwiejsza dostępność),
- utrzymanie proporcji miejsc w szkołach zakładającej ok. 20% udział szkół zasadniczych zawodowych, ok. 40-50% udział szkół średnich zawodowych i ok. 30-40% udział szkół średnich ogólnokształcących,
- utrzymywanie i rozwijanie szkolnictwa dla dorosłych oraz dodatkowych form kształcenia mających na celu poprawę i dostosowanie kwalifikacji zawodowych dorosłych. Zakłada się tu przede wszystkim:
  - dostosowanie wielkości bazy do popytu,
  - ścisłą współpracę z urzędem pracy w zakresie kierunków kształcenia dostosowanych do lokalnego rynku pracy,

Oświata – oczekiwania wobec powiatu

- organizację różnego rodzaju kursów i szkoleń – o krótkim czasie nauki (szybkie dostosowanie do potrzeb),
- naukę informatyki dla dorosłych w formie szybkich kursów,
- wsparcie dla rozwoju języków zachodnich,
- przygotowanie do podejmowania pracy za granicą,
- niektóre rodzaje kursów należy prowadzić także poza siedzibami szkół dla dorosłych - także na bazie szkół podstawowych (gimnazjów) w miejscowościach wiejskich - w celu maksymalnego ułatwienia dostępu dla mieszkańców.

Ważnym zagadnieniem, które będzie rozwijane w szerszym niż dotychczas stopniu, jest prowadzenie opieki przedszkolnej. Podkreślić należy wieloaspektowość tego zagadnienia – często zwraca się uwagę na aspekt ekonomiczny - czyli możliwość powrotu kobiet do pracy, a także aspekt społeczny - możliwość realizacji przez kobiety aspiracji zawodowych, poprawy kwalifikacji zawodowych, itp. Na obszarach wiejskich, gdzie mniej kobiet pracuje zawodowo, ważniejszy wydaje się aspekt edukacyjny - obecnie przedszkola w coraz większym wymiarze pełnią funkcje oświatowe - coraz bardziej powszechna jest nauka języka obcego, informatyki, prowadzenie innych - cennych z punktu widzenia wszechstronnego rozwoju dziecka, zajęć; tym samym możliwość korzystania z przedszkola stawia dzieci w korzystniejszej sytuacji na starcie edukacji w szkole podstawowej. Nauczyciele najmłodszych klas szkół podstawowych podkreślają także, iż przedszkola socjalizują - przygotowują dzieci do życia w grupie.

Badania ankietowe wskazują na stosunkowo małe zapotrzebowanie na usługi przedszkolne. Opisane wcześniej aspekty działalności przedszkoli nie są w pełni doceniane - pożądana jest zmiana świadomości ludności w tej dziedzinie, ale również bardzo pożądane są działania samorządu w zakresie tworzenia nowych placówek przedszkolnych.

Podkreślić należy, iż opieka przedszkolna może być rozwijana w bardzo różnych formach, np:

- jako typowe przedszkola (z pełnym lub częściowym zakresem czasowym funkcjonowania),
- poprzez prowadzenie oddziałów przedszkolnych przy szkołach, zmierzające do zapewnienia opieki także nad młodszymi dziećmi (co byłoby szczególnie cenne w bardzo dużej wsi – Gródku),
- jako organizacja miniprzedzkoli na bazie świetlic wiejskich (w postaci realizacji kilku godzin zajęć przedszkolnych w niektóre dni tygodnia) - ta forma jest szczególnie interesująca w miejscowościach wiejskich, gdzie część kobiet nie pracuje, a więc nie ma zapotrzebowania na pełną opiekę nad dzieckiem, natomiast miniprzedzkole może pełnić funkcje edukacyjne i socjalizujące.

Opieka przedszkolna powinna być traktowana jako pierwszy etap inwestycji w kapitał ludzki – poprawę jakości wykształcenia mieszkańców. W tym kontekście priorytetami w zakresie opieki przedszkolnej powinno być:

- zwiększenie świadomości społecznej - uświadamianie korzyści i zachęcanie do korzystania z opieki przedszkolnej,

Opieka przedszkolna

- rozplanowanie i sukcesywne wdrażanie racjonalnej sieci placówek opieki przedszkolnej (po uprzednim wywiadzie środowiskowym na temat potrzeb mieszkańców w tym zakresie).

Jednym z podstawowych zagadnień kształtujących jakość życia mieszkańców jest opieka zdrowotna. Badania ankietowe wskazują, iż mieszkańcy pozytywnie oceniają zarówno jakość, jak i dostępność podstawowej opieki zdrowotnej. Niemniej jednak, szczególnie dużo głosów krytycznych dotyczy braku możliwości korzystania z opieki stomatologicznej oraz dostępu do lekarzy specjalistów.

Podjętym będą działania na rzecz dalszej poprawy dostępu do lekarzy, jak też poprawy jakości świadczonych usług medycznych. Służyć temu będą działania mające na celu poprawę wyposażenia gminnej przychodni. Ważnym zadaniem jest zwiększenie dostępności opieki pediatrycznej. Optymalnym modelem jest by przychodnia oferowała powszechną opiekę lekarza ogólnego, pediatry, stomatologa, a w wybrane dni - także wybranych lekarzy specjalistów. Coraz częściej spotyka się przychodnie gminne, w których istnieje możliwość zasięgnięcia porady ginekologa - powinno stać się to standardem także na terenie gminy.

Lecznictwo specjalistyczne o szerokim zakresie oraz opieka szpitalna oferowane będą w Świeciu.

Podstawowymi priorytetami w zakresie ochrony zdrowia mieszkańców gminy, są:

- sprawne funkcjonowanie szpitala w Świeciu w sposób zapewniający optymalną opiekę nad mieszkańcami powiatu oraz sukcesywny rozwój placówki
- poprawa dostępności do lekarzy w przychodni gminnej, w tym przede wszystkim stworzenie możliwości opieki stomatologicznej
- sukcesywne doposażanie przychodni
- wdrażanie programów prozdrowotnych
- nawiązywanie porozumień z sąsiednimi gminami na rzecz tworzenia ponadlokalnej opieki specjalistycznej w wybranych gminnych przychodniach (ułatwienie dostępu)
- bardzo ważne jest także sprawne działanie ratownictwa medycznego

Zdecydowanie najslabiej ocenianym w badaniu ankietowym przez mieszkańców aspektem funkcjonowania usług sfery publicznej w gminie jest działalność instytucji kultury i wiążący się z tym zagadnieniem problem zagospodarowania czasu wolnego – przede wszystkim stwarzania warunków do rekreacji i korzystania z instytucji kultury. Podkreśla się zwłaszcza konieczność stworzenia oferty dla młodzieży, co jest traktowane także jako zapobieganie patologiom i przestępczości. Jednocześnie jednak działalność instytucji kultury jest odzwierciedleniem stosunkowo niskiego zainteresowania społecznego i małej liczby stowarzyszeń i organizacji, które zazwyczaj poprzez ścisłą współpracę z instytucjami kultury stanowią impuls dla ich funkcjonowania i rozwoju. Rzeczywiste i trwałe przełamanie tej niekorzystnej sytuacji może więc nastąpić tylko przy jednoczesnej poprawie obydwu aspektów.

Ochrona zdrowia

Instytucje kultury

Samorząd gminy będzie podejmować działania na rzecz:

- zwiększenia liczby placówek kulturalnych
- zwiększenia aktywności i uatrakcyjnienia oferty placówek kulturalnych
- wsparcia wszelkich form aktywności społecznej (organizacji, klubów, stowarzyszeń, związków, itp. o różnym profilu i charakterze)
- poprawy zagospodarowania w zakresie bazy sportowej
- poprawy zagospodarowania w zakresie rekreacji (np. plaż, ścieżek rowerowych, parków, itp.)
- stworzenia na bazie instytucji kultury (i być może także szkół) w gminie punktów darmowego dostępu do Internetu (poprzez wyposażanie tych instytucji w ogólnodostępne stanowiska komputerowe)

Gminne instytucje kultury deklarują kontynuację daleko idącej współpracy z działającymi i ewentualnie tworzonymi w przyszłości organizacjami i stowarzyszeniami społecznymi (przykładem jest obecna współpraca instytucji kultury z Towarzystwem Przyjaciół Dzieci).

Potrzeby mieszkańców wynikają także ze zbyt małej liczby placówek kulturalnych. Tego typu działalności przestają być atrakcyjne, jeśli nie są dostępne w miejscu zamieszkania lub w bezpośrednim sąsiedztwie i wymagają dojazdów. Należy zdać sobie sprawę, że utrzymywanie zagospodarowania i bazy kulturalnej i rekreacyjnej oraz prowadzenie przez placówki kultury atrakcyjnej działalności - na poziomie i w ilości satysfakcjonującej mieszkańców, jest niezwykle kosztowne i w praktyce - trudne do osiągnięcia. W sferze kultury i zagospodarowania wolnego czasu młodzieży, należy więc rozważyć wykorzystywanie w szerokim zakresie istniejącej bazy szkół, które w godzinach pozalekcyjnych mogłyby pełnić zadania w tym zakresie. Szkoły w jeszcze większym, niż obecnie zakresie mogłyby więc przyczyniać się do integracji społecznej. Istotnym zadaniem, realizującym postulat mieszkańców jest także rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej. Samorząd podejmować będzie starania na rzecz budowy infrastruktury sportowej oraz urządzenia przestrzeni publicznej służącej wypoczynkowi i rekreacji. Istnieją potrzeby w zakresie rozwoju infrastruktury sportowej przy szkołach, stąd jej realizacja jest tym bardziej pożądana, gdyż przyczynia się do realizacji dwóch celów: właściwego wyposażenia szkół oraz zapewnienia możliwości korzystania przez mieszkańców.

Zadania priorytetowe w sferze zagospodarowania wolnego czasu, to:

- bezwzględne zwiększenie liczby placówek kulturalnych oraz poszerzenie zakresu ich działalności,
- rozwój aktywności społecznych - aktywizacja lokalnych społeczności, poprzez wsparcie dla istniejących oraz wsparcie dla powstawania nowych organizacji, stowarzyszeń, klubów, itp. - społecznych, kulturalnych, i innych związanych z rozwojem integracji społecznej lub kultywowaniem lokalnych: tożsamości, tradycji, zwyczajów, historii.
- aktywizacja społeczności lokalnej (ale także promocja gminy) poprzez organizację imprez masowych o charakterze kulturalnym, kulturowym, sportowym, rekreacyjnym, integracyjnym, itp. - obecnie liczba, ranga i znajomość tego typu imprez organizowanych na terenie gminy - są zdecydowanie zbyt małe; wypromowania na dużą imprezę znaną w całym regionie wymaga tradycyjny Cross Diabelski;

**Zagospodarowanie wolnego
czasu**

- poprawa stanu zagospodarowania z zakresu sportu i rekreacji - zwłaszcza realizacja bazy służącej równocześnie szkołom, jak też dostępnej dla mieszkańców, klubów sportowych, itp.,
- wsparcie dla działalności klubów sportowych,
- realizacja ogólnodostępnego zagospodarowania rekreacyjnego, w tym ścieżek pieszych, rowerowych, kąpielisk, plaż, placów zabaw, parków, itp.,
- renowacja i wykorzystywanie do celów spotkań i organizacji imprez placów wiejskich, itp.,
- poprawa wizerunku miejscowości poprzez uporządkowanie i renowację przestrzeni wspólnej, w tym terenów zielonych, realizację oświetlenia, koszy na śmieci, ławek, punktów małej gastronomii, itp.
- utworzenie filii biblioteki – zwłaszcza w Gródku.

Jednym z największych obecnie problemów funkcjonowania gminy jest bardzo mała aktywność społeczna mieszkańców. Skutkiem tego jest między innymi słabsze poczucie lokalnych więzi i tożsamości oraz uciekanie od odpowiedzialności za rozwój gminy i swoich miejscowości. Inne gminy o podobnym potencjale demograficznym cechują się znacznie intensywniejszą działalnością społeczną i dużo większym zaangażowaniem mieszkańców. Samorząd gminny będzie wspierać w ramach posiadanych środków finansowych wszelkie przejawy działalności organizacji społecznych w formie różnego rodzaju stowarzyszeń, klubów, związków, itp. o zróżnicowanym charakterze i profilu działania (np. społeczne, kulturalne, folklorystyczne, sportowe, turystyczne, naukowe, gospodarcze, związkowe, polityczne, środowiskowe, lokalne media, itp.), a tego typu podmioty będą postrzegane jako społeczni partnerzy przy podejmowaniu ważnych decyzji dotyczących rozwoju lokalnego.

Aktywność społeczna

Ogół działań związanych z rozwojem edukacji dla dzieci (lepszą jakością kształcenia, powszechna nauka języków zachodnich, powszechna nauka informatyki), dążenie do ułatwienia edukacji młodzieży (na poziomie ponadgimnazjalnym), jak też dorosłych (kursy i szkolenia bliżej miejsca zamieszkania), a także upowszechnienie dostępu do Internetu (jak też propozycja kursów mających na celu przygotowanie dorosłych do korzystania z technologii informacyjnych) oraz aktywizacja życia społeczno-kulturalnego (zarówno w warstwie instytucjonalnej, czyli bazy kultury, jak i aktywności mieszkańców mierzonej działalnością stowarzyszeń i organizacji społecznych) jest elementem dążenia do realizacji założeń strategii lizbońskiej i wdrażania idei „gospodarki opartej na wiedzy” (GOW). W przypadku uczniów szkół z terenu gminy, szczególnie duży nacisk należy położyć na nauczanie języków obcych i technologii informatycznych (priorytetem powinno być nauczanie w wymiarze wykraczającym poza wymogi programowe). Oczywiście na poziomie gminnym zakres możliwych do wdrożenia działań w zakresie kreowania innowacyjności i konkurencyjności jest stosunkowo mały – jednak przyjmuje się założenie, że głównym kapitałem i przewagą gminy w tej dziedzinie będzie znacznie lepiej w tym zakresie wyedukowane społeczeństwo, które będzie lepiej radziło sobie z praktycznym korzystaniem z nowoczesnych technologii, niż mieszkańcy innych gmin.

Gospodarka oparta na wiedzy

Władze gminy przywiązywać będą dużą wagę i podejmować będą odpowiednie działania w kierunku poprawy stanu zagospodarowania przestrzeni publicznych. Badanie ankietowe przeprowadzone wśród mieszkańców wskazuje na bardzo duże oczekiwanie społeczne w tym kierunku. Mieszkańcy postulują przede wszystkim:

- realizację nowych i poprawę stanu istniejących chodników,
- realizację placów zabaw,
- realizację oświetlenia dróg w miejscowościach,
- urządzenie przestrzeni rekreacyjnej,
- utrzymanie ładu, estetyki i porządku w miejscowościach.

Na terenie gminy kontynuowane będą działania zmierzające do ochrony dziedzictwa kulturowego – zabytkowe obiekty będą chronione, ale jednocześnie w miarę możliwości wykorzystywane do promocji turystycznej gminy.

Istotnym zagadnieniem jest dostosowanie przestrzeni publicznych dla potrzeb niepełnosprawnych oraz rozwój opieki medycznej dla tej grupy (zwłaszcza możliwości rehabilitacji) i opieki socjalnej. Podejmowane będą także działania zmierzające do poprawy sytuacji niepełnosprawnych w zakresie możliwości czynnego uczestnictwa w życiu społecznym oraz aktywizacji zawodowej. Działania te dotyczą np. likwidacji barier architektonicznych oraz urządzenie przyjaznej dla niepełnosprawnych przestrzeni publicznej. Ważną grupą zagadnień, na którą będą zwracać uwagę władze gminy, jest rozwiązywanie problemów grup dotkniętych wykluczeniami społecznymi. Duża część zadań w tej sferze wykracza poza kompetencje i możliwości władz gminy, stąd będą one w tych kwestiach współpracować z innymi samorządami – zwłaszcza z samorządem powiatowym.

Gmina Drzycim nie należy do jednostek o dużej skali przestępczości i zagrożeń bezpieczeństwa publicznego. Mieszkańcy w badaniu ankietowym ocenili to zagadnienie dobrze, wystawiając znacznie więcej ocen pozytywnych, niż negatywnych. W części ankiet zwracano uwagę na konieczność poprawy poziomu bezpieczeństwa na drogach i ulicach. Dla gminnej Policji priorytetem jest obecnie zwiększenie limitów kilometrów patroli samochodowych.

Do najważniejszych potrzeb Ochotniczych Straży Pożarnych na terenie gminy Drzycim zaliczyć należy :

a) w zakresie inwestycji lokalowych: budowa remizy OSP w miejscowości Gródek

b) w zakresie wyposażenia w sprzęt:

- zakup samochodów pożarniczych dla OSP Biechówko i OSP Jastrzębie
- zakup motopomp strażackich (TOHATSU dla OSP Gródek i motopompy pływającej dla OSP Gacki)
- zakup ubrań koszarowych USP
- zakup węży W-52, W-75, ssawnych

Przestrzeń publiczna

Potrzeby niepełnosprawnych

Bezpieczeństwo publiczne

W dłuższej perspektywie działania na rzecz bezpieczeństwa publicznego w gminie będą polegać na:

- zapewnieniu odpowiedniej obsady kadrowej służb,
- zapewnieniu odpowiedniego poziomu wyposażenia w niezbędny sprzęt (w tym poprawę sprawności i zdolności Straży Pożarnej oraz jednostki KSRG przez poprawę wyposażenia w sprzęt gaśniczy, samochody, itp.),
- poprawie bezpieczeństwa i świadomości mieszkańców w tej dziedzinie poprzez realizację akcji i programów poprawy bezpieczeństwa prowadzonych przez Policję, samorząd, szkoły,
- zapobieganiu patologii wśród młodzieży (narkomania, alkoholizm, przemoc),
- poprawie bezpieczeństwa na drogach i ulicach poprzez stosowanie rozwiązań technicznych spowalniających ruch lub wyprowadzających ruch z newralgicznych miejsc,
- poprawie bezpieczeństwa ruchu na drogach o dużym natężeniu ruchu w ich przebiegu przez miejscowości.

Wraz z rozwojem funkcji turystycznych i rekreacyjnych zajdzie także konieczność zapewnienia porządku i bezpieczeństwa w miejscach koncentracji tego typu zagospodarowania. Wizerunek danej miejscowości jako niebezpiecznej dla turystów ma niezwykle niekorzystne oddziaływanie marketingowe, stąd zapewnienie bezpieczeństwa i porządku będzie priorytetem.

Władze gminy wspierać będą także rozwój handlu i usług rynkowych. Są to działalności, które nie należą do zadań własnych, a możliwości wsparcia są tu stosunkowo ograniczone (dotyczą tylko ewentualnych zwolnień podatkowych i dysponowania majątkiem komunalnym, który może być sprzedany / wdzierżawiony podmiotom gospodarczym), jednak ze względu na ważny interes społeczny (konieczność zapewnienia obsługi ludności w sytuacji, gdy usługi i handel są rozwinięte słabiej, niż w innych obszarach, a mała liczba mieszkańców stanowi barierę ekonomiczną dla rozwoju tego typu przedsięwzięć) zasługują na wsparcie.

Handel i usługi

Wśród działalności usługowych ważne jest poszerzenie dostępności placówek pocztowych (na obszarach wiejskich, przy braku banków pełnią one także rolę podstawowej obsługi finansowej) – za minimum w tej dziedzinie należy uznać utworzenie punktu filialnego w Gródku. Należy także podejmować działania dla rozwoju w Drzycimiu lub Gródku co najmniej jednej placówki firm kurierskich.

Jednym z elementów kształtowania jakości życia mieszkańców jest także stwarzanie korzystnych warunków dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Gmina będzie kontynuować politykę zagospodarowania przestrzennego zmierzającą do racjonalnego dysponowania zasobami, ograniczania kosztów realizacji zadań własnych oraz wyznaczania terenów pod budownictwo w największych miejscowościach - w sposób preferujący koncentrację

Mieszkalnictwo

osadnictwa. Zdecydowanie należy ograniczać realizację nowej zabudowy w miejscowościach małych, w których istnieją trudności z zapewnieniem akceptowanego poziomu życia w zakresie dostępu do infrastruktury technicznej i społecznej.

Rozwój gospodarczy

Najważniejszym wyzwaniem w zakresie kształtowania sytuacji materialnej mieszkańców gminy w kolejnych latach, jest aktywizacja gospodarcza, mająca na celu stworzenie na terenie gminy nowych miejsc pracy, ale także ograniczanie liczby bezrobotnych poprzez przygotowywanie ludności do skutecznego poszukiwania pracy (także poza terenem gminy i powiatu).

Prognoza demograficzna wskazuje, że przez okres kolejnych dwóch dekad utrzymywać się będzie wyższa niż obecnie (o kilka procent), liczba ludności w wiejsku produkcyjnym, stąd zapotrzebowanie na miejsca pracy będzie się utrzymywać na wysokim poziomie. Uwarunkowanie to jest typowe dla obszarów wiejskich i większości miast województwa, stąd nawet spadek liczebności grupy produkcyjnej w największych ośrodkach (np. w Bydgoszczy w ciągu 20 lat prognozuje się spadek o ponad 30 tys. osób) nie zniweluje wzrostu zapotrzebowania na pracę generowanego przez pozostałe obszary. Tym samym problemy bezrobocia należy rozwiązywać przede wszystkim poprzez tworzenie nowych miejsc pracy w miejscach zamieszkania ludności (na terenie gmin lub powiatów), gdyż bardzo małe są szanse, by mieszkańcy gminy znajdowali pracę w sąsiednich gminach.

Podkreślić należy, że obserwacja dotychczasowych zmian poziomu bezrobocia i poziomu przedsiębiorczości wskazuje na brak silnej i jednoznacznej korelacji – globalne zmniejszanie liczby bezrobotnych jest raczej wynikiem zmian makroekonomicznych, a nie skutkiem działań konkretnych samorządów, czy też zwiększania liczby działających firm. Dowodem na to jest fakt, że nawet gminy cechujące się wyraźnie wyższym wskaźnikiem przedsiębiorczości także borykają się z problemem wysokiego bezrobocia.

Samorząd gminy ma mały bezpośredni wpływ na stymulowanie rynku pracy czy rozwój przedsiębiorczości w większej skali. Niemniej jednak, może mieć dużą rolę w rozwiązywaniu pojedynczych problemów czy wspieraniu pojedynczych przedsięwzięć gospodarczych – bardzo istotnych dla lokalnych społeczności (bo związanych np. z utworzeniem lub utrzymaniem kilku-kilkunastu miejsc pracy w danej miejscowości). Większość działań samorządu w zakresie konkretnego wsparcia dla przedsiębiorczości może się więc właśnie koncentrować na tego typu lokalnych sprawach („poszczególnych przypadkach”) natomiast szersze rozwiązania systemowe (takie jak np. poprawa kwalifikacji zawodowych ludności) mają raczej ułatwiać mieszkańcom poszukiwanie pracy poprzez lepsze ich przygotowanie do podjęcia pracy (stają się bardziej konkurencyjni). Szereg działań z zakresu aktywizacji zawodowej, szkoleń, kursów, itp. leży poza kompetencjami i możliwościami władz gminy – zwłaszcza tak małej, jak gmina Drzycim. Istotne jest jednak, by samorząd powiatowy realizował te zadania także poza Świeciem, gdyż dla części osób bezrobotnych barierą jest konieczność dojazdów do Świecia, a organizacja aktywizacji zawodowej na terenie gminy (np. kursy na bazie placówek oświatowych) ułatwiłaby uczestnictwo.

Zapotrzebowanie na pracę

Gmina Drzycim w kolejnych latach pozostanie obszarem o bardzo dużej roli rolnictwa w strukturze utrzymania ludności – poza największymi miejscowościami rolnictwo będzie wciąż głównym źródłem utrzymania ludności. Strategie rozwoju lokalnego nie zakładają konkretnych działań związanych z poprawą funkcjonowania rolnictwa, czy też bezpośrednich działań skierowanych do gospodarstw rolnych. Funkcjonowanie rolnictwa odbywa się w oparciu o programy sektorowe i wspólną politykę rolną UE – niezależnie od polityki władz lokalnych. Niemniej jednak, realizacja ustaleń strategii przyczyni się do poprawy warunków funkcjonowania rolnictwa, przede wszystkim poprzez szereg działań pośrednich, związanych z rozwojem obszarów wiejskich oraz zaplecza rolnictwa. Przede wszystkim należy tu zwrócić uwagę na:

Rolnictwo

- rozwój infrastruktury technicznej - zwłaszcza dróg, wodociągów i kanalizacji,
- rozwój społeczny – który w warstwie infrastrukturalnej stworzy warunki lepszego funkcjonowania szkolnictwa i kultury, a w warstwie zasobów ludzkich – lepsze warunki wykształcenia i poprawy kwalifikacji zawodowych (a więc także odchodzenia nadmiaru zatrudnienia z rolnictwa).

Na potrzeby rolników działać także będzie doradztwo rolnicze realizowane zarówno przez Urząd Gminy, jak i wyspecjalizowane służby – będzie realizowane poprzez udzielanie pomocy instytucjonalnej rolnikom oraz przedsiębiorcom (zwłaszcza działającym w branżach związanych z rolnictwem, np. w przetwórstwie). Pośrednim wsparciem dla rolnictwa będzie także rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, stanowiącego część przedsiębiorczości.

Aktywizacja gospodarcza na terenie gminy będzie realizowana głównie poprzez następujące ogólne grupy działań:

Tereny inwestycyjne

- wyznaczenie, przygotowywanie, promocję terenów inwestycyjnych – zagadnienie to obejmuje politykę samorządu gminnego w zakresie planowania przestrzennego, a w szczególności sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego pod różnego rodzaju działalności inwestycyjne, a następnie uzbrajanie terenów w infrastrukturę techniczną i komunikacyjną. Działania te dotyczyć mogą zarówno gruntów gminnych, jak też gruntów właścicieli prywatnych, aczkolwiek optymalnym rozwiązaniem jest, gdy polityka ta prowadzona jest na gruntach znajdujących się w zasobie komunalnym. Ze względu na fakt, iż proces planistyczny jest długotrwały i wraz z uzbrojeniem terenu stanowi znaczące obciążenie budżetu, przygotowanie terenów inwestycyjnych powinno być działalnością planowaną i realizowaną w okresie kilkuletnim. Gmina powinna posiadać ofertę gruntów pod różnego rodzaju działalności z uwzględnieniem oczekiwanej specyfiki (np. określona powierzchnia ogólna, określony podział na działki inwestycyjne, określona lokalizacja względem dróg, określony rodzaj uzbrojenia technicznego). Istotne jest monitorowanie zapotrzebowania na tereny inwestycyjne i przygotowywanie ofert inwestycyjnych mających realne podstawy powodzenia (proces planistyczny jest bardzo kosztowny). Szczególnie duże jest znaczenie terenów pod działalność wytwórcze (miejsca pracy) oraz na potrzeby rozwoju bazy noclegowej (przyciągnięcie turystów). Ze względu na dostępność komunikacyjną, szczególnie preferowane jest wyznaczenie terenów inwestycyjnych w pobliżu drogi nr 239, ale także wzdłuż dróg z Drzycim do Plewna i z Drzycim przez Dólsk do Świecia. Na tle części gmin powiatu świeckiego szansą gminy Drzycim jest także fakt, iż znaczna jej część nie jest objęta ochroną przyrody.

- pobudzenie aktywności i przedsiębiorczości poprzez rozwój inkubatorów przedsiębiorczości –samorządy gminne są zazwyczaj bardzo zainteresowane umieszczeniem w strategiach rozwoju lokalnego zamierzeń powołania inkubatorów przedsiębiorczości. W rzeczywistości stosunkowo rzadko dochodzi do konkretnych działań i utworzenia tego typu instytucji. Na terenie powiatu istnieją predyspozycje dla powołania inkubatorów, ale realne szanse mają tylko placówki o charakterze powiatowym lub prowadzone przez związki kilku gmin. Pojedyncze gminy są organizmami zbyt małymi, by zapewnić wystarczający popyt na funkcjonowanie inkubatora. Nie jest w praktyce możliwe funkcjonowanie dużej liczby tego typu placówek - niemniej jednak fakt zainteresowania ze strony samorządów wskazuje na celowość podejmowania działań, koordynowanych na szczeblu powiatu, w kierunku podjęcia działań satysfakcjonujących wszystkie zainteresowane samorządy oraz zapewniających realizację interesów mieszkańców i przedsiębiorców z poszczególnych gmin. Gmina Drzycim posiada bardzo dobre predyspozycje wynikające z centralnego położenia na tle sąsiednich gmin i z dostępności komunikacyjnej, by właśnie na jej terenie zlokalizować tego typu przedsięwzięcie. Co więcej – ze względu na przejściowy charakter – położenie gminy pomiędzy strefą leśno-turystyczną na północy, a rolną na południu, może tu działać inkubator specjalizujący się zarówno w każdej z tych dziedzin, jak też łączący wszystkie te aspekty. Efektywne wsparcie dla przedsiębiorców może być realizowane także poprzez powołanie - zamiast lub oprócz inkubatorów, lub też jako działania poprzedzające utworzenie inkubatorów - centrów wsparcia przedsiębiorczości, które spełniałyby wiele zadań inkubatorów, jednak ze względów organizacyjnych ich powołanie jest znacznie łatwiejsze (w przeciwieństwie do inkubatorów, nie wymagają dużych powierzchni, w których lokalizuje się działalności gospodarcze, gdyż stanowią głównie „otoczkę instytucjonalną” dla firm, nie oferując miejsca do prowadzenia działalności), a ponadto mogłyby one świadczyć usługi nie tylko dla firm nowo tworzonych (co jest zadaniem inkubatorów), ale również dla firm już istniejących na rynku. Centrum takie może działać przy Urzędzie Gminy, bądź w innej formie organizacyjnej. Także w tym przypadku, niezbędnym warunkiem powodzenia jest współpraca z innymi gminami. Warto zauważyć, że w interesie gminy byłoby także powołanie takiej placówki w jednej z gmin sąsiednich. Wprawdzie gmina nie czerpałaby wówczas korzyści (głównie prestiżowych) z tytułu posiadania takiej placówki, ale mieszkańcy gminy mieliby możliwość korzystania z jej usług.
- zwiększanie zatrudnienia poprzez podejmowanie działań służących poprawie kwalifikacji zawodowych osób bezrobotnych - przede wszystkim poprzez rozwój szkolnictwa dla dorosłych (tradycyjne szkolnictwo dla dorosłych umożliwiające uzyskanie, poszerzenie, uzupełnienie wykształcenia), ale także organizację kursów i szkoleń (trwających krócej od tradycyjnego cyklu kształcenia zawodowego i mających na celu elastyczne i doraźne reagowanie na potrzeby rynku pracy). Ośrodki takiego kształcenia powinny rozwijać się na bazie istniejących placówek oświatowych, rozszerzać ofertę istniejących szkół dla dorosłych i współpracować z Powiatowym Urzędem Pracy, w celu wyboru takich kierunków nauczania, które ułatwią podjęcie pracy. Kształcenie dorosłych cechować się powinno zdolnością łatwego dostosowania do zmieniającej się sytuacji na rynku pracy, tak by szybko reagować na zapotrzebowanie. Powinny również przygotowywać do podejmowania pracy za granicą (zagadnienie to ma 2 aspekty: badanie ankietowe wśród mieszkańców gminy wskazuje, że aż w 35% gospodarstw domowych ktoś z członków rodziny pracuje poza granicami kraju - jest to więc zjawisko powszechne; przygotowanie do pracy obejmujące np. poznanie podstawowych zasad prawa pracy, ubezpieczeń społecznych, podstaw specjalistycznego języka, itp. znacznie ułatwiłoby start i zapewniło

Inkubator przedsiębiorczości

Kwalifikacje dorosłych

lepszą pozycję na zagranicznych rynkach pracy; drugim aspektem jest przygotowywanie grup pracowników pod konkretne oferty zatrudnienia składane przez zagranicznych pracodawców). Zakłada się, że działalność takich placówek powinna wpłynąć zarówno na wzrost liczby zakładanych podmiotów gospodarczych (przez absolwentów kursów), jak też na lepsze przygotowanie do roli pracowników najemnych. Zadania tego typu nie mogą być ze względu na brak możliwości formalnych, realizowane przez samorząd gminy – są to zadania powiatowe. Samorząd gminy wspierał będzie wszelkie działania władz powiatu w tym zakresie. Niezwykle pożądane jest, by kursy i szkolenia dla mieszkańców odbywały się także poza Świeciem – w celu ułatwienia mieszkańcom dostępu (ograniczanie kosztów i uciążliwości dojazdu), np. przy wykorzystaniu bazy szkolnej lub kulturalnej w gminie;

- działaniami o mniejszym znaczeniu, mogą być:
  - prowadzenie „promocji zatrudnienia” - czyli zmiany postawy społeczeństwa, związanej przede wszystkim z zachęcaniem ludności do podejmowania pracy oraz zachęcaniem do większej elastyczności na rynku pracy (w tym zwłaszcza zmiany, poprawy, uzupełniania kwalifikacji zawodowych); zagadnienie to jest pośrednio związane z wykazywanym statystycznie wysokim poziomem bezrobocia, które jednak nie znajduje bezpośredniego przełożenia na rynku pracy, gdzie bardzo często brakuje zainteresowania ofertami pracodawców;
  - rozwój otoczenia biznesu – władze gminy wspierać będą wszelkie działania instytucji finansowych zainteresowanych ulokowaniem swoich przedstawicielstw na terenie gminy
  - tworzenie korzystnego klimatu inwestycyjnego – np. poprzez rozważenie ulg i zwolnień podatkowych dla wybranych kategorii działalności gospodarczych, lub podmiotów tworzących miejsca pracy dla mieszkańców gminy; do kategorii tej zalicza się także funkcjonowanie i organizacja Urzędu Gminy w sposób przyjazny dla inwestora
  - tworzenie korzystnego klimatu inwestycyjnego na szczeblu instytucji powiatowych – władze gminy lobbować będą na rzecz pozytywnych zmian w zakresie współpracy z przedsiębiorcami
  - promocja gospodarcza, obejmująca między innymi opracowanie banku danych gospodarczych - regularnie uaktualnianej bazy danych o przedsiębiorcach oraz terenach i możliwościach inwestycyjnych
  - rozwój opieki przedszkolnej na obszarach wiejskich, ułatwiający kobietom podejmowanie pracy (zagadnienie zostało szerzej opisane w części opracowania dotyczącej rozwoju społecznego)

Jednym z ważnych problemów podnoszonych przez lokalnych przedsiębiorców jest funkcjonowanie niektórych powiatowych urzędów administracji państwowej i samorządowej, istotnych (bądź z przyczyn formalnych - niezbędnych) dla prowadzenia działalności gospodarczej. Działalność części z nich jest oceniana bardzo nisko, zwłaszcza w porównaniu z analogicznymi instytucjami funkcjonującymi w sąsiednich powiatach. Zdaniem przedsiębiorców jakość pracy niektórych urzędów zniechęca do rejestrowania podmiotów gospodarczych na terenie powiatu. W przypadku dużych podmiotów fakt ten ma istotne przełożenie ekonomiczne (ograniczanie wpływów do budżetów gmin i powiatów, w których rzeczywiście prowadzona jest

Przyjazny klimat inwestycyjny

działalność). Władze gminy lobbować będą za wdrażaniem w urzędach administracji funkcjonujących w Świeciu zasad „przyjaznej obsługi inwestorów”, czyli maksymalnego ułatwiania tworzenia i prowadzenia działalności gospodarczej.

Dla gospodarki gminy optymalne byłoby zarówno zwiększenie liczby firm prowadzonych przez mieszkańców gminy (zamożnienie – podmioty gospodarcze osób fizycznych), jak też przyciągnięcie na teren gminy inwestorów oferujących miejsca pracy dla niezbyt wysoko wykwalifikowanych pracowników (działalność produkcyjna o niezbyt wysokim zaawansowaniu technologicznym). Dlatego też władze gminy powinny przygotować i promować oferty terenowe pod tego typu przedsiębiorczość.

Jednym z instrumentów aktywizacji gospodarczej jest działalność promocyjna. Jej znaczenie w pozyskiwaniu kapitału spoza gminy trudno przecenić, a prowadzone działania zależne są tylko od możliwości budżetowych oraz zaangażowania lokalnego samorządu. Promocja gospodarcza gminy Drzycim powinna dotyczyć przede wszystkim „przyciągnięcia” na teren gminy inwestorów oferujących miejsce zatrudnienia dla mieszkańców gminy - te działania powinny być realizowane w sposób ciągły i skorelowane z przygotowywaniem terenów pod inwestycje. Wspierane powinny być wszystkie rodzaje działalności zwiększające zatrudnienie, choć ze względu na charakter gminy i obszarów sąsiadujących, szczególnie predestynowane są inwestycje w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego oraz niezbyt skomplikowanej technologicznie wytwórczości. Podkreślić należy, iż w zakresie organizacji promocji gospodarczej gminy, samorząd lokalny jest podmiotem odpowiedzialnym w największym stopniu za realizację zadania. Forma, zakres, miejsce i sposób prowadzenia promocji oraz wielkość nakładów na nią przeznaczanych, zależne są praktycznie wyłącznie od decyzji i zaangażowania władz gminy.

Promocja będzie realizowana między innymi za pomocą mediów regionalnych, a nawet ogólnopolskich oraz uatrakcyjnionej strony internetowej. Zostanie stworzona i regularnie aktualizowana baza danych dotyczących terenów inwestycyjnych oraz możliwości współpracy z lokalnymi firmami. Przedstawiciele gminy uczestniczyć będą w imprezach wystawienniczo-targowych o charakterze gospodarczym oraz uczestniczyć będą w pracach krajowych i zagranicznych stowarzyszeń i związków samorządowych. Przygotowywane będą materiały reklamowe i wydawnictwa - informatory i foldery. Do promocji poza granicami kraju zostanie wykorzystana współpraca partnerska z zagranicznymi gminami i regionami. Podjęta zostanie współpraca z liczącą się ogólnopolską stacją telewizyjną lub radiową w celu organizacji na terenie gminy spektakularnej imprezy (np. o profilu kulturalno - rekreacyjno - sportowo - turystycznym) pozwalającej wypromować gminę na arenie ogólnopolskiej. Wypromowane zostaną: logo (oparte na barwach i herbie gminy) i hasło reklamowe gminy, upowszechnione zostanie także słabo obecnie znane położenie gminy w bardzo atrakcyjnym przyrodniczo rejonie doliny Wdy i Borów Tucholskich. Samorząd gminny uczestniczyć będzie w konkursach i turniejach gmin, zwłaszcza prestiżowych, organizowanych przez samorząd wojewódzki i znane redakcje mediów (np. Radio PiK, Gazetę Pomorską), przy czym zakłada się przyjęcie w nich „strategii zorientowanej na sukces”, czyli mobilizację sił i środków z nastawieniem na zwycięstwo lub zajęcie eksponowanej pozycji. Pozwoli to także w powszechnej opinii społecznej (posiadającej niewielką świadomość na temat rzeczywistego potencjału gmin) kształtowanej przez regionalne media, wykreować Drzycim na „gminę sukcesu”.

Do możliwych do realizacji w gminie działań z zakresu promocji zaliczyć można:

- regularne opracowywanie materiałów promocyjnych (foldery, informatory, przewodniki),
- stworzenie i uaktualnianie banku danych inwestycyjnych - zbioru informacji na temat terenów i nieruchomości dostępnych dla inwestorów oraz podmiotów gospodarczych poszukujących kooperantów; bank danych inwestycyjnych może być przedsięwzięciem samodzielnym lub prowadzonym wspólnie z innymi gminami powiatu,
- promocja medialna gminy - pozyskanie współpracy partnera medialnego (znanej regionalnej lub ogólnokrajowej rozgłośni radiowej lub stacji telewizyjnej) do organizacji spektakularnej imprezy (rekreacyjnej, sportowej, turystycznej, itp. – np. na bazie legend związanych z Diabelskim Kamieniem) - wspólna organizacja imprezy pozwoli na zaistnienie gminy na antenie regionalnej lub ogólnopolskiej,
- wykreowanie powszechnie znanych symboli gminy dla jej promocji oraz wykreowanie i wypromowanie logo (godła), barw (flagi) i hasła reklamowego gminy,
- uczestnictwo w targach, wystawach, imprezach promocyjnych (samodzielne, bądź przy współpracy samorządu powiatowego lub wojewódzkiego),
- aktywne uczestnictwo gminy w organizowanych na terenie województwa turniejach i konkursach gmin i miast (zwłaszcza imprezach o charakterze prestiżowym organizowanych przez znane redakcje mediów lub samorząd wojewódzki),
- wspieranie wszelkich działań samorządu powiatowego zmierzających do wzmocnienia potencjału społeczno-gospodarczego oraz podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej Świecia i powiatu świeckiego,
- rozwój współpracy partnerskiej z miastami i regionami zagranicznymi.

Promocja turystyczna gminy realizowana będzie po dokonaniu niezbędnych inwestycji i rozwoju potencjału turystycznego i skierowana będzie przede wszystkim do mieszkańców największych miast – położonego w pobliżu Świecia oraz Bydgoszczy i Grudziądza, dla których to miast ze względu na swoje niezbyt odległe położenie, gmina stanowi bardzo ciekawą ofertę wypoczynku sobotnio-niedzielnego, realizacji zabudowy letniskowej, pobytów urlopowych, czy nawet codziennej rekreacji (dot. Świecia). W dłuższej perspektywie należy dążyć także do pozyskania turystów z innych części kraju, zwłaszcza dużych aglomeracji miejskich (zwłaszcza ze Śląska) gdzie łatwo prowadzić promocję np. za pomocą lokalnej prasy, mediów, osiedlowych telewizji kablowych, sieci internetowych, itp.

Samorząd gminy wspierać będzie wszelkie - nie naruszające ładu przestrzennego i nie degradujące środowiska - inicjatywy związane z rozwojem turystyki, rekreacji i wypoczynku na terenie gminy.

Podkreślić należy, że od około dekady obserwuje się zasadniczą zmianę w preferencjach turystów, a co za tym idzie – także przewartościowanie walorów świadczących o atrakcyjności turystycznej, jak też przewartościowanie rejonów i ośrodków uznawanych za atrakcyjne dla turystyki. Przede

wszystkim znacznie zmalało zainteresowanie biernym wypoczynkiem o charakterze pobytowym (tradycyjnymi wczasami realizowanymi w okresie letnim w ośrodkach wczasowych przez okres około 2 tygodni). Znacznie wzrosło natomiast zapotrzebowanie na aktywne formy wypoczynku, łączące różne rodzaje aktywności fizycznej i umysłowej, realizowane w czasie znacznie krótszych pobytów (często zaledwie kilkudniowych lub wręcz weekendowych) – jednak nie tylko w okresie letnim ale całorocznie; zupełnie nowym rodzajem produktu są różnego rodzaju sporty ekstremalne. Znacznie wzrosło także zainteresowanie różnymi formami aktywnej rekreacji (fitness, hipika, rowery, golf, quady, skutery wodne, itp). Zmieniły się także preferencje w zakresie standardu bazy noclegowej – obecnie zdecydowana większość oczekuje bazy o co najmniej przeciętnym, a najczęściej wysokim, standardzie. Stosunkowo nowym rodzajem oferty turystycznej są imprezy plenerowe – o charakterze historycznym, kulturowym, kulturalnym, folklorystycznym, regionalnym. Duża część turystów preferuje wypoczynek poza granicami kraju, wskutek czego zmniejszył się popyt na wypoczynek realizowany na terenie kraju, ale jednocześnie zmiany stylu życia powodują wzrost zapotrzebowania na codzienną lub weekendową rekreację (dawniej większość ludności utożsamiała wypoczynek wyłącznie z około 2-tygodniowym urlopem w okresie letnim – obecnie niezwykle popularne są częstsze, ale krótkie pobyty, związane np. z „długimi weekendami”). Powyższe zmiany doprowadziły do „nowego otwarcia” na rynku usług turystycznych – tradycyjne rejony wypoczynkowe straciły na znaczeniu, bowiem popyt na ich ofertę jest bardzo mały (rejony te dodatkowo zmuszone są do restrukturyzacji bazy i oferty, której upadek często prowadził do lokalnych sytuacji kryzysowych – np. polegających na utracie prestiżu liderów rynku). Tym samym, mimo że gmina Drzycim nie posiadała dotąd rozwiniętej bazy turystycznej i nie była postrzegana jako rejon turystyczny, wciąż ma bardzo duże szanse rozwinięcia bardzo atrakcyjnej oferty, w zakresie której może konkurować z dotąd uważanymi za bardziej atrakcyjne, gminami i obszarami.

Na terenie gminy ze względu na występujące tu predyspozycje mogą się rozwijać przede wszystkim następujące rodzaje turystyki:

- agroturystyka i turystyka wiejska,
- różne formy turystyki specjalistycznej – adresowanej do nielicznych odbiorców-pasjonatów: wędrówkowa (krajoznawstwo), skauting, rowerowa, wodna, wędkarstwo, hipika, grzybobrania, turystyka myśliwska, podglądanie przyrody,
- różne formy rekreacji – związane z krótkotrwałymi pobytami (rowery, quady, kąpieliska, hipika, itp.),
- budownictwo letniskowe (szczególnie korzystne predyspozycje ze względu na bliskość Bydgoszczy i Grudziądz).
- turystyka pobytowa (wypoczynek w bazie noclegowej o zróżnicowanej wielkości i standardzie),
- edukacja ekologiczna i zielone szkoły,
- organizacja imprez – o profilu kulturalnym, kulturowym, rekreacyjnym.

Należy zwrócić uwagę na następujące aspekty funkcjonowania turystyki – uważane za czynniki (warunki) niezbędne dla osiągnięcia zamierzanych efektów:

- rozwój zagospodarowania ogólnodostępnego, zwłaszcza we wschodniej części gminy - ścieżki rowerowe, szlaki, promenady, kąpieliska, parkingi, punkty informacji, tablice informacyjne, witacze, punkty widokowe, boiska, place do gier i zabaw, punkty wypożyczania sprzętu

turystyczno-sportowego, itp. - jest to zagospodarowanie, które może być publicznym wkładem w rozwój agroturystyki, turystyki wiejskiej, pensjonatów, małych ośrodków wypoczynkowych - jest to baza znacznie podnosząca walory danej okolicy i znacznie ułatwiająca inwestorom prowadzenie działalności; tego typu zainwestowanie jest więc formą wsparcia przez samorząd rozwoju funkcji turystycznej;

- rozwój zróżnicowanych produktów turystycznych, w tym zwłaszcza „produktów markowych”, a więc takich ofert wypoczynku i rekreacji, które cechują się gwarancją satysfakcji klienta i są powszechnie znane i pozytywnie postrzegane (na terenie gminy szansą na produkt markowy są przede wszystkim sploty na Wdzie); na terenie gminy istnieją możliwości rozwoju bardzo zróżnicowanej oferty – np. urozmaicona rzeźba terenu w dolinie Wdy stwarza warunki do realizacji sztucznych stoków narciarskich (na igelicie) (bliskość Bydgoszczy i Grudziądza) gwarantuje zainteresowanie ofertą, torów do quadów, torów do jazdy samochodami terenowymi, torów dla rowerów górskich, pól golfowych, organizacji zawodów w biegach przełajowych, biegach na orientację, zawodów psich zaprzęgów, organizacji szkół przetrwania (popularnych wśród młodzieży), itp. Są to produkty, które łatwo wypromować i skojarzyć medialnie z gminą;
- rozwój imprez masowych o charakterze kulturalnym, kulturowym, sportowym, rekreacyjnym, itp. Na terenie gminy jako imprezę tego typu wykorzystać można Diabelski Cross;
- rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej na terenie gminy - baza tego typu będzie służyła mieszkańcom dla codziennej rekreacji, ale w okresie wakacyjnym będzie uzupełnieniem oferty skierowanej do turystów;
- rozwój na terenie gminy edukacji ekologicznej - w tym także przygotowanie oferty edukacji połączonej z wycieczkami i pobytami dla szkół w miejscach atrakcyjnych przyrodniczo. Pożądana jest współpraca z nadleśnictwami i parkiem krajobrazowym, ale organizacyjną stronę przedsięwzięcia mogą prowadzić podmioty komercyjne (organizacje kilkudniowych programów edukacyjnych dla grup młodzieży szkolnej);
- rozwój na terenie gminy agroturystyki i turystyki wiejskiej (z poprawą standardu bazy tego typu) - działania te będą wspierane poprzez szybszą realizację zadań własnych w zakresie infrastruktury technicznej oraz urządzenie ogólnodostępnej bazy wypoczynkowej w rejonach ewentualnej koncentracji gospodarstw agroturystycznych;
- utworzenie na terenie gminy oferty dla zamożnych klientów - np. kompleksu wysokostandardowej bazy noclegowej połączonej z przystanią, polem golfowym, stadniną, itp.;
- wydłużenie sezonu turystycznego poprzez przygotowanie oferty wiosennej, jesiennej, a nawet pobytów zimowych;
- realizacja ścieżek i tras rowerowych oraz poprawa zagospodarowania szlaków pieszych;
- wyznaczenie terenów pod realizację zabudowy letniskowej (w sposób realizujący interesy gmin w zakresie gospodarki przestrzennej) - zabudowa tego typu *de facto* przyczynia się do tworzenia grupy czasowych mieszkańców powiększających popyt na lokalnym rynku handlu i usług; warto zauważyć, że zainwestowanie tego typu najczęściej cechuje się wysoką estetyką, a więc podnosi standard przestrzeni, a ponadto wiąże się z wieloletnim związaniem posiadaczy tej zabudowy z terenem gminy, co niesie również korzystne efekty społeczne;

- promocja walorów turystycznych gminy w połączeniu z promocją Borów Tucholskich i powiatu świeckiego; promocja kierowana powinna być przede wszystkim do mieszkańców dużych aglomeracji, a także do turystów zagranicznych, głównie Niemców.

Infrastruktura techniczna. Drogi i komunikacja

W kolejnych latach podejmowane będą działania na rzecz poprawy dostępności komunikacyjnej gminy. Zagadnienie to ma charakter złożony i dotyczy dwóch aspektów:

Dostępność komunikacyjna

1. dostępności zewnętrznej gminy - tu identyfikuje się trzy priorytety:

- a. doprowadzenie do właściwego stanu technicznego i parametrów drogi wojewódzkiej nr 239 oraz dróg powiatowych,
- b. poprawa funkcjonowania autobusowej komunikacji publicznej
  - b1. władze gminy podejmować będą starania na rzecz zwiększenia liczby połączeń autobusowych na terenie gminy zapewniających dojazd do Świecia (w tym zadaniu zabiegać będą o współpracę sąsiednich gmin, w interesie których także leży to zagadnienie – przede wszystkim gmin Osie, Lniano i Jeżewo);
  - b2. podejmowane będą (także przy współpracy sąsiednich gmin) starania na rzecz uruchomienia bezpośrednich połączeń autobusowych łączących gminy tej części powiatu z Bydgoszczą;
  - b3. przy współpracy z sąsiednimi gminami podejmowane będą także działania na rzecz stworzenia połączeń autobusowych z Tucholą i Grudziądzem
  - b4. wspierane będą także wszelkie inicjatywy prywatnych przewoźników zainteresowanych rozwojem komunikacji autobusowej
- c. w wariantcie minimalnym – utrzymanie, a w wariantcie pozytywnym – zwiększenie liczby połączeń w komunikacji kolejowej na linii z Chojnic do Grudziądza, w tym także zapewnienie dogodnych połączeń z Bydgoszczą i Gdańskiem z przesiadką w Laskowicach Pomorskich;

Podstawowym problemem w realizacji zadań z zakresu dostępności zewnętrznej jest fakt, że żadne z nich nie leży w kompetencjach samorządu gminnego. Władze gminy mogą jedynie lobbować na rzecz rozwiązań satysfakcjonujących gminną społeczność i zawiązywać w tym celu „strategiczne sojusze” z sąsiednimi gminami.

2. dostępności wewnętrznej gminy – tu podstawowym priorytetem jest poprawa stanu dróg gminnych; jest to zadanie własne gminy i w tej dziedzinie cała odpowiedzialność spoczywa na władzach gminy. Drogi gminne nie odgrywają tak istotnej roli w obsłudze mieszkańców, ze względu na gęstą sieć i dobrą dostępność miejscowości za pomocą dróg wyższych kategorii. Niemniej jednak podejmowane będą działania na rzecz poprawy standardu tych dróg - zwłaszcza w tych miejscowościach, gdzie lokalnie znaczenie dróg gminnych jest duże dla prawidłowej obsługi mieszkańców. Większość dróg gminnych ma obecnie gruntową nawierzchnię i cechuje się złym lub bardzo złym stanem technicznym. Działania władz gmin w

stosunku do tej kategorii dróg będą więc przede wszystkim polegały na różnego rodzaju utwardzaniu nawierzchni, w celu poprawy ich przejezdności, zwłaszcza w okresach niekorzystnych warunków pogodowych. Priorytetowo będą traktowane odcinki stanowiące jedyny lub główny dojazd do miejscowości, czy też ich części.

De facto za dostępność wewnętrzną w dużej mierze odpowiadają także drogi powiatowe – które stanowią szkielet komunikacyjny łączący wszystkie miejscowości. Drogi tej kategorii odpowiadają zarówno za dostępność gminy z zewnątrz, jak i za warunki poruszania się w relacjach wewnątrzgminnych.

Warto zauważyć, że poprawa stanu dróg oprócz wpływu na warunki życia ludności, bezpośrednio oddziałuje także na możliwości aktywizacji gospodarczej i ewentualnej penetracji turystycznej gminy. Sukcesywnej poprawie będą ulegały znajdujące się obecnie w bardzo złym stanie technicznym drogi gminne – dokonany zostanie wybór dróg gminnych o szczególnie dużym znaczeniu dla prawidłowego funkcjonowania gminy i obsługi ludności - o dużym ruchu mieszkańców, ważnych odcinków łącznikowych pomiędzy drogami powiatowymi, o dużym zagrożeniu dla bezpieczeństwa pieszych i zmotoryzowanych, i te wybrane drogi (w pierwszej kolejności) będą objęte remontami i modernizacją. Z przyczyn ekonomicznych i społecznych nie należy się spodziewać nakładów na odcinki nieistotne lub mało istotne dla obsługi mieszkańców i transportu, zwłaszcza jeśli istnieją alternatywne dla nich metody dojazdów i przewozów.

Samorząd gminny będzie podejmował starania na rzecz uwzględniania dróg powiatowych biegnących w gminie Drzycim, w planach inwestycyjnych Starostwa Powiatowego w celu zapewnienia możliwie dobrego ich stanu technicznego – jest to szczególnie ważne, bowiem drogi te nadal będą pełnić podstawową rolę w obsłudze mieszkańców gminy. Działania na sieci dróg powiatowych związane będą przede wszystkim z poprawą ich stanu technicznego (naprawa nawierzchni, poszerzenia, poprawa bezpieczeństwa przebiegu przez miejscowości) oraz poprawą bezpieczeństwa w przebiegu przez miejscowości.

Biegąca przez teren gminy droga wojewódzka nr 239 nie należy do najważniejszych w sieci tych dróg, stąd w obliczu pilniejszych potrzeb trudno się spodziewać ważnych inwestycji z budżetu województwa. Należy zapewnić bezpieczeństwo w przebiegu drogi przez miejscowości (tym bardziej iż droga biegnie przez największe wsie w gminie). Korzystne są natomiast perspektywy dla ważnej dla dostępności gminy, choć leżącej poza jej granicami, drogi wojewódzkiej nr 240, jak również perspektywy stworzenia nowego połączenia realizowanej autostrady A-1 z północną i zachodnią częścią województwa (w ciągu dróg nr 238, 1015, 241). Połączenie to będzie biegło na północ od gminy, jednak przyczyni się do lepszej jej dostępności z sieci dróg o znaczeniu krajowym i międzynarodowym.

W odpowiedzi na zgłaszane przez mieszkańców zapotrzebowanie rozważona zostanie możliwość i celowość realizacji chodników w największych miejscowościach, zwłaszcza w miejscach istotnych dla bezpieczeństwa i wygody ruchu pieszych.

Zgodnie z postulatami mieszkańców podejmowane będą działania na rzecz lepszego funkcjonowania odśnieżania oraz na rzecz uporządkowania poboczy (usuwanie zasłaniających widoczność zakrzaceń).

Gmina wykazuje zróżnicowany stan rozwoju różnych aspektów infrastruktury technicznej. Najbliższe lata będą okresem dalszego rozwoju tej sfery.

Priorytetowe znaczenie mają:

- dalszy rozwój sieci kanalizacyjnej do osiągnięcia poziomu optymalnego z punktu widzenia ekonomii; na pozostałych obszarach – obsługa za pomocą przydomowych oczyszczalni lub opróżnianych zbiorników; a także osiągnięcie i utrzymanie właściwych standardów w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków,
- upowszechnienie dostępu do Internetu poprzez rozwój łączy stałych oraz obniżanie kosztów dostępu,
- dokończenie rozwoju sieci wodociągowej i zachowanie odpowiednich standardów zaopatrzenia w wodę pitną (w tym modernizację instalacji zaopatrzenia w wodę).

Mniej pilne lub – ze względu na dobry stan - nie tak bardzo istotne, są następujące zagadnienia:

- budowa sieci gazowej,
- utrzymanie właściwych standardów zaopatrzenia w energię elektryczną,
- zapewnienie właściwych standardów jakości działania telefonii komórkowej (pełne pokrycie powiatu „zasięgiem” sieci),
- osiągnięcie i utrzymanie właściwych standardów w zakresie segregacji, zbiórki, składowania i utylizacji odpadów, w tym także przedsięwzięcia związane z wdrażaniem założeń Programu Gospodarki Odpadami dla województwa (docelowa obsługa terenu gminy przez składowisko w Sulnówku, w gminie Świecie).

Należy zwrócić uwagę, że zagadnienie infrastruktury technicznej jest szczególnie ważne jeśli uwzględni się fakt, że ma bardzo silny wpływ na 3 aspekty: społeczny - wpływa na jakość życia mieszkańców, ekologiczny - wpływa na ograniczenie oddziaływań na środowisko (co ze względu na wysoką jakość środowiska oraz objęcie znacznej części gminy i powiatu ochroną - ma szczególnie duże znaczenie) oraz ekonomiczny - stwarza lepsze warunki dla inwestowania.

W kolejnych latach kontynuowane będą działania zmierzające w sferze podstawowej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej do: zakończenia rozpoczętych inwestycji, podejmowania nowych działań związanych z realizacją zainwestowania, podejmowania działań związanych z modernizacją istniejącego zainwestowania w celu poprawy jakości lub zapewnienia sprawności jego funkcjonowania.

Spośród szczegółowych inwestycji planowanych na najbliższe lata:

- w zakresie zaopatrzenia w wodę - planuje się budowę sieci łączącej Drzycim i Jastrzębie;

**Priorytety w zakresie
infrastruktury technicznej**

Gospodarka wodno-ściekowa

- w zakresie kanalizacji sanitarnych – przewiduje się przede wszystkim budowę sieci kanalizacji sanitarnej z miejscowości Jastrzębie oraz z ulic: Kościelnej, Podgórnej i Szkolnej w Drzycimiu do istniejącej oczyszczalni ścieków w Drzycimiu. W dalszej kolejności zakłada się rozwój sieci i podłączenie do oczyszczalni w Drzycimiu miejscowości: Biechówko, Biechowo, Dólsk, Mały Dólsk, Sierosław. Należy szacować, że po realizacji tych inwestycji, z sieci kanalizacyjnej korzystać będzie około 3,4 tys. osób, czyli ok. 2/3 mieszkańców gminy, co w warunkach gmin wiejskich jest wskaźnikiem wysokim.

Gospodarka wodno-ściekowa realizowana jest na bazie aż 6 oczyszczalni, z których największa to oczyszczalnia przemysłowa zakładów Kier w Jastrzębiu. Największa oczyszczalnia komunalna, to działające od kilku lat duża oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna w Drzycimiu. Wydajność oczyszczalni ścieków zaspokaja istniejące potrzeby. Oczyszczalnia w Jastrzębiu znajduje się w złym stanie i wymaga remontu kapitalnego lub ewentualnie zostanie zlikwidowana w związku z realizacją sieci do Drzycimia. Sieć oczyszczalni wymaga uporządkowania w celu zmniejszenia kosztów oraz poprawienia sprawności funkcjonowania systemu odprowadzania ścieków. Tak duża liczba oczyszczalni jest sytuacją bardzo rzadko spotykaną w tak niewielkich pod względem powierzchni i liczby mieszkańców gminach wiejskich. Także ze względu na duże niedociążenie oczyszczalni (potencjalna wydajność większości jest znacznie wyższa od obecnie wykorzystywanej), celowa wydaje się likwidacja części z nich i dociążenie pozostałych - także poprzez dalszy rozwój sieci i podłączeń kolejnych miejscowości. Odbiornikiem ścieków z wszystkich oczyszczalni jest Drzycimska Struga - ze względu na fakt, iż prowadzi ona mało wody i jest dopływem Wdy, wymagana jest szczególna dbałość o sprawność oczyszczalni (potencjalnie duże zagrożenie dla środowiska).

Gmina jest zainteresowana rozwojem sieci gazowej. Istnieją plany realizacji odgałęzienia działającego gazociągu, które obsługiwałoby także południową część gminy Osie. Gazyfikacji gminy poprawi także warunki inwestowania na jej terenie. Ważnym zagadnieniem jest utrzymywanie sprawności sieci elektroenergetycznej, przede wszystkim w celu zapewnienia ciągłości dostaw energii. Samorząd gminny będzie wspierał rozwój ekologicznych systemów grzewczych oraz modernizację istniejących źródeł ogrzewania.

Ze względu na powszechność używania przez mieszkańców telefonów komórkowych, ważnym zagadnieniem jest zapewnienie prawidłowych parametrów ich funkcjonowania (obecnie istnieją problemy z „zasięgiem” poszczególnych sieci). Jest to ważne zagadnienie także ze względu na planowany rozwój funkcji turystycznych. Turyści oczekują, że przebywając na urloпах, nie będą spotykać utrudnień w korzystaniu z telefonów. Należy zwrócić uwagę na taką lokalizację infrastruktury telekomunikacyjnej (przede wszystkim stacji bazowych), by minimalizować jej wpływ na estetykę i harmonię krajobrazu (maszty stacji bazowych są wyraźną dominantą wysokościową, burzącą harmonię krajobrazu – zwłaszcza że w obszarze o tak zróżnicowanej rzeźbie terenu wywierana będzie presja na ich lokalizację na lokalnych kulminacjach wysokościowych – zazwyczaj bardzo dobrze eksponowanych). Liczbę stacji bazowych należy ograniczać do absolutnego minimum niezbędnego dla zachowania prawidłowych parametrów, a urządzenia różnych operatorów powinny być lokowane na tych samych masztach. Powszechność telefonii komórkowej nie zwalnia operatorów

Zaopatrzenie w gaz i energię elektryczną

Telekomunikacja

telefonii stacjonarnej z obowiązku zapewnienia wysokiej jakości tradycyjnych łączy (tym bardziej, iż wciąż dosyć popularnym sposobem uzyskania połączeń z Internetem są łączy modemowe).

W kolejnych latach coraz większe znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego, ale także w codziennym funkcjonowaniu mieszkańców, mieć będą technologie informatyczne oraz umiejętność ich stosowania. Na terenie gminy obecnie w różnym stopniu dostępne są łączy internetowe. Część użytkowników korzysta z łączy modemowych, które należy traktować jako rozwiązanie tymczasowe - wykorzystywane wyłącznie do czasu umożliwienia stałego dostępu o wysokich parametrach transmisji danych. Dostęp do Internetu powinien być traktowany jako infrastruktura absolutnie podstawowa (jak energia elektryczna lub wodociąg) i należy dążyć do stworzenia możliwości stałego dostępu do Internetu dla wszystkich zainteresowanych odbiorców. Dostęp do Internetu oraz wykorzystywanie technologii informatycznych w codziennym życiu, są uważane za czynniki sprzyjające rozwojowi społecznemu i ekonomicznemu. Zwłaszcza na obszarach wiejskich (gdzie dostęp do placówek bankowych i specjalistycznego handlu jest utrudniony) istotne są usługi bankowości elektronicznej i handlu elektronicznego. Podejmowane będą dwutorowe działania: na rzecz rozwoju różnych technologii umożliwiających stały dostęp (na obszarach o dużym rozproszeniu osadnictwa zapewnienie obsługi jest przedsięwzięciem kosztowniejszym i trudniejszym) oraz na rzecz maksymalnego obniżenia kosztów tego typu usług, tak by korzystanie ze stałego łączy nie stanowiło bariery ekonomicznej. W największych miejscowościach rozważona będzie możliwość uruchomienia usług typu hot-spot, czyli otwartych i dostępnych publicznie punktów dostępu umożliwiających dostęp do Internetu za pomocą sieci bezprzewodowej (WiFi). Hot-spoty umożliwiają posiadaczom komputerów podłączenie się i dostęp do Internetu. Usługi tego typu w zależności od przyjętego rozwiązania mogą być bezpłatne. Gmina będzie także prowadziła działania zarówno na rzecz rozwoju sieci szerokopasmowych o wysokiej wydajności i szybkości transmisji danych ale również zmierzające do wdrażania programów typu „e-gmina” („e-urząd”), a więc stwarzania możliwości elektronicznego obiegu dokumentów w administracji publicznej, czyli także umożliwiające mieszkańcom załatwianie części spraw urzędowych za pośrednictwem Internetu. Na bazie placówek kulturalnych i/lub oświatowych będą tworzone stanowiska bezpłatnego dostępu do Internetu dla mieszkańców nie posiadających komputerów lub łączy internetowych w domach. Samorząd będzie także wspierał organizację różnego rodzaju kursów i szkoleń przygotowujących mieszkańców do korzystania z technologii informatycznych.

Internet i technologie informatyczne

W oparciu o dane zawarte w opracowaniu „Województwo kujawsko – pomorskie. Zasoby i możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii”, sporządzonym przez Kujawsko – Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego we Włocławku na zlecenie Zarządu Województwa Kujawsko – Pomorskiego, planuje się, że gmina Drzycim będzie wspierać powstawanie instalacji produkujących energię w oparciu o tzw. Odnawialne źródła energii poprzez:

Odnawialne źródła energii

Wspieranie rozwoju (oraz modernizację już istniejących) elektrowni wodnych ze względu na korzystne warunki naturalne oraz istniejące już obiekty tego typu (na rzece Wdzie)

- wspieranie produkcji energii z biomasy (pochodzącej głównie z upraw energetycznych oraz odpadów rolnych),

Wspieranie działań mających na celu popularyzację energetyki słonecznej (kolektory słoneczne) oraz geotermalnej (np. tz pompy ciepła).

Ze względu na istniejące ograniczenia przyrodnicze (około 1/3 powierzchni gminy należy do chronionych prawnie obszarów „Natura 2000”, Wdeckiego Parku Krajobrazowego z otuliną oraz Świeckiego Obszaru Chronionego, a północny fragment gminy stanowi otulinę Borów Tucholskich), ochronę krajobrazu oraz liczne protesty społeczne nie przewiduje się budowy na terenie naszej gminy elektrowni wiatrowych (siłowni wiatrowych). Gmina nie będzie także wyznaczała w odpowiednich dokumentach planistycznych (takich jak gminne studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego) terenów przeznaczonych na lokalizację tego typu instalacji oraz związanych z nimi urządzeń infrastruktury.

CELE I KIERUNKI ROZWOJU GMINY

Cel rozwoju gminy:

Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców oraz poprawa konkurencyjności gminy

Cel główny zostanie zrealizowany za pomocą 5 kierunków rozwoju:

- 1. Rozwój gospodarczy**
- 2. Rozwój społeczny – zasoby ludzkie**
- 3. Rozwój społeczny – infrastruktura społeczna**
- 4. Rozwój infrastruktury technicznej oraz ochrona przyrody**
- 5. Poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy**

Dla każdego z 5 kierunków przewiduje się kilka-kilkanaście szczegółowych działań.

Kierunki rozwoju:

1. Rozwój gospodarczy

- 1.1. Wyznaczanie, wyposażanie w zakresie infrastruktury, zapewnienie dostępności oraz promocja terenów inwestycyjnych.
- 1.2. Poprawa kwalifikacji zawodowych ludności.
- 1.3. Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości lub centrum wspierania przedsiębiorczości.
- 1.4. Rozwój turystyki, w tym rozwój zagospodarowania ogólnodostępnego i wsparcie dla bazy agroturystycznej i turystyki wiejskiej.
- 1.5. Promocja gminy.

2. Rozwój społeczny – zasoby ludzkie

- 2.1. Poprawa warunków dostępności mieszkańców gminy do szkolnictwa ponadgimnazjalnego (utworzenie szkoły ponadgimnazjalnej na terenie gminy lub w sąsiedztwie).

- 2.2. Poprawa warunków dostępności mieszkańców gminy do szkolnictwa dla dorosłych (stworzenie warunków kształcenia dorosłych na terenie gminy lub w sąsiedztwie).
- 2.3. Wspieranie aktywności społecznej – organizacji, stowarzyszeń oraz inicjatyw mieszkańców w zakresie kultury i sportu.
- 2.4. Wsparcie dla rozwoju instytucji pozarządowych i organizacji społecznych.
- 2.5. Rozwiązywanie problemów grup dotkniętych wykluczeniami społecznymi.
- 2.6. Zapewnienie powszechnego dostępu do internetu, w tym zwłaszcza poprzez budowę szerokopasmowych sieci zwiększających możliwości dostępu do sieci Internet, wsparcie działalności lokalnych dostawców usług internetowych, rozwój ogólnodostępnych punktów dostępu do internetu, rozwój usług typu „hot-spot”.
- 2.7. Realizacja programu przygotowania mieszkańców do korzystania z technologii informatycznych.
- 2.8. Realizacja programu typu „e-gmina” („e-urząd”).
- 2.9. Utworzenie w szkole w Drzycimiu oddziałów lekcyjnych dla uczniów z upośledzeniami.

3. Rozwój społeczny – infrastruktura społeczna

- 3.1. Poprawa jakości kształcenia, standardu budynków, wyposażenia w szkołach podstawowych i gimnazjach.
- 3.2. Tworzenie oraz remonty, rozbudowa i podnoszenie standardu bazy sportowo-rekreacyjnej na potrzeby szkół i lokalnych społeczności.
- 3.3. Upowszechnienie opieki przedszkolnej poprzez: wykorzystanie i rozwój istniejącej bazy przedszkolnej i szkolnej, wykorzystanie świetlic wiejskich, wspieranie inicjatyw zmierzających do tworzenia kolejnych placówek przedszkolnych.
- 3.4. Zapewnienie dostępności i wysokiej jakości ochrony zdrowia – poprzez doposażenie bazy ochrony zdrowia, zwiększenie liczby personelu, wdrażanie programów prozdrowotnych, poprawę dostępu do specjalistów.
- 3.5. Tworzenie przestrzeni publicznej przyjaznej dla osób niepełnosprawnych.
- 3.6. Rozwój kultury poprzez budowę nowej oraz rozbudowę, remonty i podnoszenie standardu istniejącej bazy.
- 3.7. Rozwój sportu poprzez budowę nowej oraz rozbudowę, remonty i podnoszenie standardu istniejącej bazy.
- 3.8. Poprawa wyposażenia szkół w bazę służącą nauce informatyki.
- 3.9. Poprawa wyposażenia Policji w sprzęt i samochody oraz poprawa warunków lokalowych.
- 3.10. Poprawa wyposażenia Straży Pożarnej w sprzęt i samochody oraz poprawa warunków lokalowych.
- 3.11. Poprawa bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy oraz poprawa bezpieczeństwa na drogach.
- 3.12. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej - podniesienie ładunku, estetyki, urządzenie placów zabaw i terenów rekreacyjnych, adaptacja dla potrzeb aktywizacji i integracji społecznej oraz dostosowanie przestrzeni publicznych do potrzeb niepełnosprawnych.

4. Rozwój infrastruktury technicznej oraz ochrona przyrody

- 4.1. Osiągnięcie właściwych standardów i zapewnienie obsługi w zakresie zaopatrzenia w wodę (rozwój, remonty, rozbudowa, przebudowa, podnoszenie standardu sieci i urządzeń).
- 4.2. Osiągnięcie właściwych standardów i zapewnienie obsługi w zakresie gospodarki wodno-ściekowej oraz oczyszczania ścieków (rozwój, remonty, rozbudowa, przebudowa, podnoszenie standardu sieci i urządzeń).
- 4.3. Osiągnięcie właściwych standardów i zapewnienie obsługi w zakresie gospodarki odpadami.
- 4.4. Budowa i rozwój sieci gazowych.
- 4.5. Rozwój proekologicznych systemów grzewczych.
- 4.6. Rozwój alternatywnych źródeł energii.
- 4.7. Poprawa stanu czystości wód jezior i rzek.

5. Poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy

- 5.1. Przebudowa, remonty i podnoszenie standardu drogi wojewódzkiej nr 239.
- 5.2. Przebudowa, remonty i podnoszenie standardu dróg powiatowych.
- 5.3. Osiągnięcie i utrzymanie właściwego stanu technicznego dróg gminnych. Rozbudowa systemu dróg gminnych.
- 5.4. Zwiększenie liczby połączeń w komunikacji autobusowej (PKS oraz prywatnych przewoźników) terenu gminy ze Świeciem.
- 5.5. Utworzenie bezpośrednich połączeń autobusowych z Drzycim i Gródka do Bydgoszczy, Grudziądza i Tucholi.
- 5.6. Zwiększenie liczby połączeń w komunikacji kolejowej z Tucholą, Laskowicami Pomorskimi oraz Grudziądem.
- 5.7. Realizacja systemu ścieżek i tras rowerowych o znaczeniu komunikacyjnym i turystycznym.

MIERNIKI MONITORINGU, STANU REALIZACJI I POWODZENIA STRATEGII

Jednym z podstawowych instrumentów kreowania rozwoju danego obszaru jest monitorowanie zachodzących zmian. Znajomość aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej (także sytuacji na tle innych jednostek) pozwala na szybsze i trafniejsze podejmowanie decyzji. W przypadku planowania strategicznego, monitoring ma na celu:

- ocenę stopnia realizacji zakładanych celów rozwoju,
- ocenę charakteru zmian uwarunkowań, w których funkcjonuje dana jednostka (zmiana uwarunkowań zewnętrznych bardzo często przewartościowuje mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia rozwoju),
- ocenę potrzeby aktualizacji strategii (usunięcie zrealizowanych celów, dodanie celów odpowiadających nowym uwarunkowaniom).

Realizacja ustaleń strategii rozwoju powinna być więc związana z prowadzeniem regularnego monitoringu kierunków i charakteru zmian oraz sytuacji gminy na tle szerszego otoczenia (powiatu, sąsiednich gmin, województwa).

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż samorząd gminny odpowiada tylko za niewielką część zadań zapisanych w strategii. W przypadku niektórych innych przedsięwzięć działania samorządu mogą mieć charakter katalizatorów - samorząd nie może bezpośrednio realizować zadań, ale może tworzyć sprzyjające warunki dla różnego rodzaju przedsięwzięć. Niektóre uwarunkowania są jednak całkowicie niezależne od działań samorządu.

Coraz większa będzie także rola samorządów (gminnego, ale także w zakresie swych zadań – powiatowego i wojewódzkiego) w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na rozwój inwestycji na terenie gminy. Ich skuteczność (a przede wszystkim jakość przygotowywanej dokumentacji w tym zakresie) będą jedną z podstawowych miar oceny funkcjonowania administracji na poziomie gmin i powiatów.

Oceniając możliwości monitorowania zmian stanu gminy, należy zwrócić uwagę, iż:

- część zadań zapisanych w strategii wiąże się z jednorazowym wykonaniem inwestycji - monitoring tego typu przedsięwzięć jest najłatwiejszy, gdyż miarą sukcesu jest tu ich zrealizowanie;
- szereg działań, które są zapisane w strategii jako ważne dla rozwoju, nie ma charakteru mierzalnego - nie można liczbowo lub wskaźnikowo określić, czy zadanie zostało wykonane;
- w zakresie niektórych rodzajów działań, miarą sukcesu jest poprawa pozycji gminy w danej dziedzinie na tle innych gmin. W ten sposób należy oceniać ogólny poziom rozwoju społeczno-gospodarczego - sytuacją dowodzącą, iż rozwój danego obszaru jest porównywalny z innymi co do tempa i charakteru, jest nie pogarszanie własnej pozycji na tle średnich i na tle innych obszarów, a miarą sukcesu jest ich poprawa;
- wiele zadań ma charakter ciągły - dotyczą one np. zadań własnych w zakresie infrastruktury społecznej i technicznej. W zakresie infrastruktury technicznej pierwszy etap wiąże się z rozbudową sieci i urządzeń do czasu osiągnięcia zakładanego stanu (ten etap jest mierzalny i porównywalny z

innymi obszarami), ale kolejny etap to utrzymywanie bieżącej sprawności i odpowiednich standardów funkcjonowania (na tym etapie nie ma możliwości porównań z innymi obszarami, a jedynie istnieje możliwość określenia, na ile sprawna jest gminna infrastruktura).

- wiele zadań nie ma charakteru inwestycyjnego, a jedynie wiążą się z poprawą - usprawnieniem istniejącego stanu.

Prowadząc monitoring, należy być świadomym, że w zakresie wielu aspektów rozwoju nie istnieją proste miary statystyczne pozwalające na ocenę tempa zachodzących zmian. W zakresie niektórych dziedzin nie jest możliwe określenie optymalnego stanu rozwoju – tym samym nie można określić stopnia zrealizowania tego celu (zaawansowania realizacji). W przypadku części zagadnień ocena jest utrudniona ze względu na sposób zbierania lub publikowania danych przez służby do tego powołane (np. inspekcję ochrony środowiska, urząd statystyczny). W niektórych aspektach charakter zmian można ocenić dopiero w okresie kilku-kilkunastu lat (np. związek poziomu edukacji z sytuacją na rynku pracy).

W zakresie zadań, w których możliwe jest określenie miar, monitoring stanu rozwoju oraz postępy w realizacji ustaleń strategii, powinny być mierzone na podstawie następujących wskaźników:

- **ogólna pozycja gminy na tle powiatu, sąsiadów i województwa** – zmiany pozycji w rankingach i zestawieniach w zakresie wybranych cech (najczęściej przyjmuje się tu wskaźniki przedsiębiorczości, bezrobocia, stanu rozwoju infrastruktury technicznej, wybranych cech społecznych – takich jak migracje, przyrost naturalny, itp.), a także zmiany wskaźników notowanych w gminie na tle wartości średnich
- **w zakresie jakości środowiska** - w zakresie ogólnych parametrów środowiska celem jest utrzymanie obecnej bardzo małej emisji zanieczyszczeń. W zakresie wskaźników szczegółowych miarą sytuacji jest poprawa wskaźników zanieczyszczenia wód (zwłaszcza Wdy) – stan wód to najbardziej newralgiczny element środowiska - wykazujący zawsze najgorszy stan z wszystkich badanych aspektów środowiska. Miernikiem zmian jest także liczba nowo tworzonych form ochrony przyrody – choć na terenie gminy nie powinno to być priorytetem ze względu na już duży udział powierzchni chronionych.
- **poziom przedsiębiorczości** - sytuacją korzystną jest zazwyczaj osiągnięcie przez gminę poziomu 100% średniej dla obszarów wiejskich województwa. W przypadku gminy Drzycim ze względu na wieloletnie bardzo niskie wskaźniki, już osiągnięcie poziomu 80% należałoby uznać za bardzo duży postęp. Szczegółowymi miarami zmian są:
  - niemalejący ogólny wskaźnik przedsiębiorczości
  - niemalejący wskaźnik względny (czyli wskaźnik na tle średniej wojewódzkiej)
  - wzrost liczby podmiotów w sekcji handel i naprawy (do poziomu co najmniej 80% wartości średnich)
  - wzrost powierzchni terenów inwestycyjnych oraz liczby miejscowości posiadających tego typu ofertę

- **poziom bezrobocia** - sytuacją korzystną jest osiągnięcie wskaźnika bezrobocia na poziomie 110% średniej wojewódzkiej dla obszarów wiejskich (lub poniżej 100% dla obszarów wiejskich z wyłączeniem powiatów bydgoskiego i toruńskiego)¹. Szczegółowymi miarami zmian są:
  - zmniejszanie bezwzględnej liczby bezrobotnych
  - wzrost liczby miejsc pracy
  - zmniejszanie wskaźnika bezrobocia w stopniu silniejszym, niż przeciętnie
  - niższy od przeciętnego wskaźnik długotrwale bezrobotnych.
- **stan infrastruktury technicznej** - sytuacją docelową powinno być zrealizowanie planów w zakresie realizacji nowych sieci i urządzeń, modernizacji sieci i urządzeń istniejących oraz utrzymania bieżącej sprawności ich funkcjonowania. W zakresie infrastruktury technicznej specyfika uwarunkowań powoduje, iż bardzo trudno jest o porównania na tle innych obszarów i na tle średnich, a często takie porównania pozbawione są sensu (stanem docelowym we wszystkich jednostkach jest bowiem osiągnięcie maksymalnego możliwego i uzasadnionego ekonomicznie stanu). Szczegółowymi miarami zmian są:
  - wzrost liczby odbiorców sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej
  - udział odbiorców sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej w ogólnej liczbie gospodarstw
  - udział odbiorców sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej w założonej docelowej liczbie odbiorców (czyli stan realizacji); dla sieci wodociągowej należy zakładać stan docelowy obejmujący 100% gospodarstw domowych; dla sieci kanalizacyjnej i gazowej w każdej z gmin będzie on uzależniony od analiz technicznej wykonalności i ekonomicznej efektywności
  - udział korzystających ze stałych łączy internetowych – wskaźnik nie powinien maleć, a docelowo powinien zbliżyć się do poziomu 100% posiadaczy komputerów domowych
  - wskaźniki sprawności funkcjonowania sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej, elektroenergetycznej - mierzone liczbą awarii uniemożliwiających korzystanie
  - dla zagadnień oczyszczania ścieków stanem docelowym i optymalnym jest utrzymanie istniejących systemów w stanie pełnej sprawności (w tym dokonywanie stosownych modernizacji) oraz co najmniej zachowania parametrów oczyszczania
  - dla zagadnień składowania i utylizacji odpadów zakłada się pełne uporządkowanie systemu i funkcjonowanie zgodnie z normami.

---

¹ Ze względu na niepublikowanie stopy bezrobocia dla obszarów wiejskich województwa, należy do celów porównawczych używać innych, umożliwiających porównanie bezrobocia wskaźników - np. stosunku liczby bezrobotnych do ludności w wieku produkcyjnym lub ludności ogółem, przy czym należy uwzględnić nie tylko aktualną wielkość takiego wskaźnika, ale także jego zmiany (określenie tendencji) oraz relacje w stosunku do innych jednostek i średnich (poprawa czy pogorszenie na ich tle).

- **stan infrastruktury komunikacyjnej** - sytuacją docelową powinno być zrealizowanie planów w zakresie realizacji nowych sieci i urządzeń, modernizacji sieci i urządzeń istniejących oraz utrzymanie bieżącej sprawności ich funkcjonowania i właściwego stanu technicznego. Stan docelowy wyznaczają istniejące obecnie i opracowane w przyszłości na podstawie monitoringu sieci, plany rozwoju. Szczegółowymi miarami zmian są:
  - rosnąca długość i udział dróg o właściwych parametrach i stanie technicznym
  - dostępność wszystkich miejscowości za pomocą dróg o nawierzchni utwardzonej, docelowo bitumicznej o właściwych dla klasy drogi parametrach technicznych
  - zwiększenie liczby połączeń w komunikacji autobusowej (PKS i prywatnych przewoźników) pomiędzy obszarem gminy, a Świeciem - zadanie to jest trudne do skwantyfikowania ze względu na różne potrzeby na różnych liniach – dopiero liczbę ponad 10 par połączeń ze Świeciem z miejscowości obsługiwanych przez komunikację publiczną można uznać za w pełni satysfakcjonującą i gwarantującą swobodny dostęp do miasta o każdej porze dnia; w praktyce kilka par połączeń o dogodnych porach jest uważane za realizujące wymóg dostępności
  - ustanowienie bezpośrednich połączeń autobusowych w liczbie co najmniej 3 par połączeń pomiędzy Drzycimem i Gródkiem a Bydgoszczą oraz ustanowienie bezpośredniej komunikacji autobusowej do Grudziądza i Tucholi (wszystkie te połączenia nie będą się rozpoczynały i kończyły na terenie gminy – istotny jest fakt przebiegu przez jej teren).
- **stan infrastruktury społecznej** - zagadnienie bardzo złożone i w wielu aspektach trudne do skwantyfikowania; w najbardziej ogólnym ujęciu - obsługa ludności w zakresie zadań własnych gminy powinna być na poziomie „satysfakcjonującym mieszkańców” i obiektywnie wysokim na tle ogólnie przyjętych standardów i w porównaniu z innymi jednostkami (gminami). Szczegółowymi miarami zmian są:
  - **w zakresie edukacji na poziomie podstawowym i gimnazjalnym:**
    - zapewnienie właściwego poziomu kształcenia (miarą są tu wyniki egzaminów 6-klasistów, i gimnazjalistów oraz wskaźniki zdawalności do szkół ponadgimnazjalnych - na terenie gminy wskaźniki te powinny być lepsze od przeciętnych)
    - zapewnienie dobrego dostępu do placówek, a więc nie wydłużanie czasu niezbędnego na dotarcie do placówek (dotyczy to np. dowozu uczniów)
    - zapewnienie właściwego stanu technicznego placówek - a więc realizacja planów z zakresu ich modernizacji (miarą sukcesu jest malejąca liczba potrzeb)
    - zapewnienie wyposażenia w infrastrukturę sportową (miarą jest liczba sal pełnowymiarowych, liczba boisk, liczba urządzeń i wyposażenia w sprzęt)

- zapewnienie wyposażenia w infrastrukturę do nauki informatyki (miarą jest stopień realizacji bieżących potrzeb w zakresie jakości sprzętu oraz jego liczby w stosunku do liczby uczniów)
- zapewnienie możliwości nauki 2 języków zachodnich wszystkim uczniom (preferowany angielski i niemiecki - w formie zajęć obowiązkowych lub dodatkowych)
- **w zakresie ochrony zdrowia:**
  - powszechna dostępność lekarzy specjalistów wraz z organizacją ich dyżurów w przychodni gminnej - przy akceptowalnym czasie oczekiwania na wizytę
  - powszechna dostępność na terenie gminy lekarza ogólnego, stomatologa, pediatry i ginekologa
- **w zakresie opieki przedszkolnej:**
  - dążenie do zwiększenia liczby placówek opieki przedszkolnej
  - dążenie do objęcia opieką przedszkolną jak największej liczby dzieci
  - dostosowanie liczby przedszkoli i liczby miejsc do istniejącego zapotrzebowania
- **w zakresie szkolnictwa dla dorosłych:**
  - przeprowadzanie na terenie gminy kursów i szkoleń dla dorosłych
  - dofinansowanie nauki języków obcych oraz informatyki dla dorosłych
- **w zakresie kultury, sportu, wypoczynku i rekreacji:**
  - zwiększenie liczby i aktywności instytucji kultury
  - utrzymywanie działalności funkcjonujących placówek i instytucji kultury i sportu, zwłaszcza bibliotek, świetlic wiejskich, klubów sportowych (w ramach klubów - istniejących sekcji) – aktualnie funkcjonujące placówki bezwzględnie nie powinny być likwidowane
  - stymulowanie popytu i dostosowanie działalności do popytu
  - tworzenie nowych instytucji kultury - zwłaszcza w większych miejscowościach pozbawionych obecnie bazy tego typu
  - rozwój ogólnodostępnego zagospodarowania (boiska, ścieżki rowerowe, urządzenie plaży i kąpielisk)
- **w zakresie bezpieczeństwa publicznego:**

- utrzymanie normatywnego stanu obsady w posterunku Policji
- doprowadzenie do osiągnięcia normatywnego stanu wyposażenia w posterunku Policji
- doprowadzenie do osiągnięcia normatywnego stanu wyposażenia w jednostkach straży pożarnej
- dalsza poprawa bezpieczeństwa (zmniejszanie względnych i bezwzględnych wskaźników przestępczości)

- **w zakresie usług pocztowych i finansowych:**
  - stworzenie formy placówki pocztowej w Gródku (filia, agencja, itp.)
  - utrzymanie istniejącej placówki bankowej
  - funkcjonowanie w Drzycimiu placówki firmy kurierskiej

- **w zakresie turystyki** - podstawową ogólną miarą jest postrzeganie gminy jako obszaru atrakcyjnego, a więc zaistnienie we wskaźnikach opisujących bazę i ruch; wskaźnikami mierzalnymi są:
  - liczba bazy (obiektów - noclegowych oraz innego rodzaju zagospodarowania turystycznego), liczba miejsc noclegowych (w tym w podziale na różnego rodzaju bazę oraz różnego rodzaju standard), liczba udzielanych noclegów, liczba turystów zagranicznych, liczba organizowanych imprez masowych, liczba uczestników tych imprez, liczba uczestników rejestrowanych form turystyki krajoznawczej - zakłada się, że ww. wskaźniki powinny rosnać
  - liczba infrastruktury służącej obsłudze turystyki i pracowników turystyki (informacja turystyczna, promocja, organizatorzy ruchu, podmioty działające w turystyce, zatrudnieni w turystyce) – liczba powinna rosnać
  - wskaźniki udziału dla ww. cech na tle województwa – powinny rosnać
  - na terenie gminy zakłada się przede wszystkim rozwój gospodarstw agroturystycznych oraz zagospodarowania ogólnodostępnego

- **w zakresie sytuacji materialnej ludności** - podstawową ogólną miarą jest zmniejszenie liczby osób kwalifikujących się do otrzymywania pomocy ze względu na trudną sytuację materialną